

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

MOTIVICKÝ VÝVOJ V POEZII FRANTIŠKA GELLNERA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Sára Šroubková

Český jazyk se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: Mgr. Věra Zelenková, Ph.D.

Plzeň 2021

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 30. června 2021

vlastnoruční podpis

PODĚKOVÁNÍ

Mé poděkování patří Mgr. Věře Zelenkové, Ph.D., za její odborné vedení, laskavý přístup, trpělivost, vstřícnost a cenné rady.

Obsah

Úvod.....	5
1 Teoretická část	8
1.1 Vymezení pojmu motiv.....	8
1.2 Vymezení pojmu prostor.....	9
1.3 Gellnerovy životní cesty	11
1.3.1 Mladá Boleslav	11
1.3.2 Vídeň.....	12
1.3.3 Příbram.....	13
1.3.4 Litoměřice	15
1.3.5 Německo (Mnichov a Drážďany)	15
1.3.6 Paříž	16
1.3.7 Brno.....	16
2 Praktická část	19
2.1 Po nás ať přijde potopa	19
2.1.1 Motiv Mladé Boleslavi.....	19
2.1.2 Motiv Vídně	22
2.1.3 Motiv Francie.....	27
2.2 Radosti života.....	31
2.2.1 Motiv Mladé Boleslavi.....	31
2.2.2 Motiv Vídně	34
2.2.3 Motiv Příbrami.....	48
2.2.3 Motiv Francie.....	51
2.3 Nové verše.....	53
2.3.1 Motiv Mladé Boleslavi.....	53
2.3.2 Motiv Německa.....	54

2.3.3 Motiv Francie.....	56
Závěr	64
Resumé.....	66
Cizojazyčné resumé	67
Seznam literatury	68
Primární zdroje.....	68
Sekundární zdroje	68

ÚVOD

František Gellner, autor, jehož tvorbou se v této bakalářské práci budeme zabývat, byl jedním z představitelů generace tzv. buřičů¹, která začala tvořit na přelomu 19. a 20. století. Milan Kundera charakterizoval podle mého názoru vhodně autorovu tvůrčí osobnost v předmluvě k jedné z mnoha souborných vydání Gellnerových básní takto: „*František Gellner, básník, malíř, karikaturista, fejetonista, zhýralý student, povídkář, piják a tulák, byl nejvíc ze všech svých současníků vzdálen literárnosti; skládal své písně s minimem literární tíživosti; básnil tak prostě jako cestoval, pil a miloval; psal své básně, jako by si pískal doprovod k svému životu; básnil, jako dýchal.*“²

Jak již napovídají slova M. Kundery, Gellnerova literární tvorba je bohatá na fejetony. Zahrnuje mimo jiné velké množství povídek a satir, nechybí v ní ani román či drama. Gellner byl ale také básníkem. Některé Gellnerovy básně jsou pro svou nadčasovost dodnes s oblibou zhudebňovány. Z toho důvodu, že Gellnerova lyrická tvorba působí po více než sto letech od svého vzniku stále aktuálně a je velmi čtivá, se během analýzy autorova díla zaměříme pouze na ni a prozaickou tvorbu ponecháme v této bakalářské práci stranou. Básnická tvorba Františka Gellnera je vcelku rozsáhlá, hojně publikoval v časopisech. My ale budeme věnovat pozornost jen těm básním, které vyšly ve sbírkách *Po nás ať přijde potopa* (1901), *Radosti života* (1903) a *Nové verše* (1919).³ Výběr básnických sbírek je motivován tím, že jsou kompletní a ucelené z hlediska doby vzniku jednotlivých básní. V těchto sbírkách si budeme všimnout konkrétních motivů a jejich vývoje v kontextu autorova života. Budou to především motivy míst, kde autor podstatnou část svého života žil. Okrajově se zaměříme na motivy alkoholu, žen a smrti, které jsou s těmito motivy často vzájemně provázané a v básnických sbírkách se opětovně vyskytují. Důvodem pro výběr tohoto tématu je (mimo osobní zájem) již zmíněná aktuálnost tvorby a také snaha nahlédnout na vybrané motivy o něco podrobněji a třeba i odlišněji, než na ně dosud bylo nahlíženo.

¹ S tímto termínem poprvé přišel literární historik František Buriánek ve své knize nazvané *Generace buřičů: Básníci z počátku 20. století*.

² KUNDERA, Milan. Předmluva. In: František Gellner *Básně*. Praha: Československý spisovatel, 1957, s. 7.

³ GEJGUŠOVÁ, Ivana. *František Gellner prozaik a publicista*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2007, s. 5-6.

Pokud chceme porozumět autorově tvorbě, je potřeba znát jeho život. Proto se v teoretické části seznámíme se zásadními momenty autorova života a s místy, kde pobýval. Těmito místy jsou Mladá Boleslav, Vídeň, Příbram, Litoměřice, Německo (konkrétně Mnichov a Drážďany), Paříž a Brno. Než se ovšem v teoretické části obeznámíme s autorovým životem, vymezíme si ještě pojem motiv v pojetí Ladislavy Lederbuchové; Libora Pavery a Františka Všetického; Josefa Bruknera a Jiřího Filipa; Ansgara Nünninga, Jiřího Trávníčka a Jiřího Holého. Stejně tak si v pojetí těchto literárních teoretiků vymezíme pojem prostor, kterým se v souvislosti s motivy budeme intenzivně zabývat.

V druhé, praktické části bakalářské práce využijeme získané poznatky k analýze autorova díla. Nejprve provedeme analýzu první vydané sbírky *Po nás ať přijde potopa*. Naši pozornost zaměříme na to, zda se ve spojitosti s námi sledovanými motivy míst Gellnerova pobytu opakovaně objevuje určitý typ prostoru, popřípadě určitý čas či denní doba. Bude nás zajímat, jaký je vztah lyrického subjektu k líčenému prostoru, jestli je pro něj útočištěm, nebo se v něm naopak cítí jako cizinec. Zda se na prostor vážou konkrétní barvy, zvuky, předměty nebo vůně. Pokusíme se odpovědět na otázku, zda je v návaznosti na motivy líčen interiér, či exteriér, pokud exteriér, zda je líčen venkov, nebo město. Budeme pozorovat, zda je určitý prostor akcentován. V případě, že půjde o město, zaměříme naši pozornost na to, zda je zobrazeno centrum, či periferie, dále se budeme věnovat užitým jazykovým prostředkům a jejich funkci. Budeme si všimnout, zda v básních ve spojitosti s motivem dochází k hromadění určitého slovního druhu či zdali jsou s motivem spojena slova s určitým stylovým příznakem. Zaměříme se také na to, zda s časem roste tendence k užívání epitet, nebo jestli jsou texty naopak stále více strohé. Můžeme se zaměřit i na rytmus básně, pokud se to bude jevit jako důležité či zajímavé pro naši analýzu. Také si povšimneme, jestli jsou s motivy míst spojovány jisté typické postavy. Stejný postup bude aplikován u druhé sbírky *Radosti života*, stejně tak u poslední, posmrtně vydané sbírky *Nové verše*. Zjištění o jednotlivých sbírkách budou nakonec porovnány v závěru bakalářské práce.

Cílem této práce je popsat a posoudit na základě vlastních poznatků a studia odborné literatury, především biografií *František Gellner prozaik a publicista* od Ivany Gejgušové a *Dvanáct osudů dvou staletí: Zeyer, Aleš, Vrchlický, Theurer, Gellner, Vyskočil, Drtikol, Šára, Hojden, Tesařík, Drda, Juráček* od Josefa Fryše, jak se život

Františka Gellnera a jeho věčné toulky, popíjení, navazování milostných vztahů a pochybování o smyslu bytí zrcadlí v čase skrze motivy v jeho lyrické tvorbě a zda jisté motivy s časem sílí, nebo naopak slábnou. Toho se pokusíme dosáhnout prostřednictvím analýzy vybraných motivů v autorových básních sledovaných v kontextu jeho života.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Vymezení pojmu motiv

MOTIV (z lat. *motivus* = uvádějící v pohyb) je v publikaci *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie* (2002) Ladislavy Lederbuchové popsán jako „základní jednotka tematické výstavby, tematicky dále nedělitelná. Významy motivu jsou tvořeny výběrem slovní zásoby a kompozičními vztahy v rodině jazykové.“⁴ Motivy dále rozděluje na motivy hlavní (nosné) a motivy vedlejší, ty slouží především k dekorativní funkci. Mezi hlavními je vždy jeden vůdčí, tzv. leitmotiv.

Libor Pavera a František Všetická vysvětlují tento pojem v *Lexikonu literárních pojmů* (2002) naprosto identicky jako „tematickou složku díla, která už se nedá dále dělit; je to nejmenší částička tematického materiálu, což ve skutečnosti znamená, že každá věta má svůj vlastní motiv.“⁵ Poukazují také na to, že rozpětí motivu může být podle charakteru děje a žánru literárního díla různé, „pohybuje se od slova nebo kratičké věty až po rozsáhlou několikastránkovou dějovou scénu.“⁶ Motivy dále rozlišují na signální, deflektivní, paradoxní, deziluzivní, falešné, imperfektivní, mysteriózní a metamorfnní.

Josef Brukner a Jiří Filip definují v *Poetickém slovníku* (1997) motiv jako „nejjednodušší tematický prvek básně a jako základní stavební prvek, na němž se rozvíjí téma a „děj“ básně, ale zároveň i klíčový prvek básnického obrazu, umožňující nám obraz i celou báseň řešit.“⁷ Silný motiv je podle nich typický svou bohatou obsažností a variabilitou.

Motiv jako nejmenší sémantickou jednotku vymezují v *Lexikonu teorie literatury a kultury* (2006) Ansgar Nünning, Jiří Trávníček a Jiří Holý. „Pojem motiv se používá na dvou rovinách: při imanentní strukturní analýze textů a v oblasti intertextových vztahů. Pro bližší pochopení struktury literárních textů hraje motiv jakožto nejmenší jednotka

⁴ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Praha: Nakladatelství H & H, 2002, s. 200.

⁵ PAVERA, Libor a František VŠETIČKA. *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002, s. 234.

⁶ Tamtéž, s. 235.

⁷ BRUKNER, Josef a Jiří FILIP. *Poetický slovník*. 2., upr. vyd., v MF první vyd. Praha: Mladá fronta, 1997, s. 207.

nesoucí význam ústřední roli a plní různé funkce: přispívá k normálnímu členění sémantické výstavby a propojení témat; funguje jako obsahový přepínač a vytváří napětí; podporuje názornost; rozvíjí interpretační potenciál.”⁸

Když jednotlivé teorie shrneme, můžeme říct, že všichni autoři nahlíží na motiv jako na základní stavební kámen a nejmenší sémantickou jednotku textu, dále nedělitelnou. Motiv může mít bohatou obsažnost a variabilnost. Motiv uvádí děj do pohybu. Jakožto nositel významu hraje ústřední roli pro pochopení textu, lze ho vyjádřit jedním slovem, ale i celou větou či několikastránkovou dějovou scénou (což pro nás není vzhledem k povaze rozebíraných textů relevantní). Ze všech těchto kritérií budeme vycházet při motivické analýze textů.

1.2 Vymezení pojmu prostor

L. Lederbuchová označuje prostor literárního díla jako tematickou kategorii, která je obrazem vnějšího světa – přírodního nebo společenského. Může být součástí syžetu nebo lyrické situace. Prostor je širším pojmem, než je místo děje, významy prostoru jsou dány kompozicí. Prostor „je většinou konstantní (výjimkou je prostor poemy a pásma), vstupuje do obrazu situace jako její organická složka, je-li námětem, utváří s lyrickým subjektem hlavní téma básně.“⁹ Popis prostoru může být velmi strohý, nebo je naopak prostředí popisováno velmi detailně. Způsob popisu má silnou výpovědní hodnotu o autorském stylu. „Obraz prostředí a prostoru obsahuje nejen základní informace o místě (místech) děje, ale jsou v něm i informace způsobu „vidění“, prožívání a hodnocení prostředí vypravěčem nebo postavou.“¹⁰ (Nebo lyrickým subjektem.) Pro antická dramata je charakteristický konstantní prostor (jednota místa, času a děje), stejně tak je pro drama typický prostor kontrastní, kdy jsou líčena dvě až tři prostředí, která jsou navzájem v protikladu (interiér x exteriér, město x venkov, intimní prostředí x veřejné prostředí), tento typ prostoru se hojně objevuje i v epice. Pro epiku je pak typický ještě prostor reálný a fantaskní a dále prostor migrační, který je příznačný

⁸ NÜNNING, Ansgar, Jiří TRÁVNÍČEK a Jiří HOLÝ, ed. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce – osobnosti – základní pojmy*. Brno: Host, 2006, s. 530.

⁹ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Praha: Nakladatelství H & H, 2002, s. 255.

¹⁰ Tamtéž, s 255.

pro díla s dominantním tématem cesty. Tato prostředí se samozřejmě dají přenést i na lyriku.

V publikaci L. Pavery a F. Všetický je prostor definován jako „*prostředí, v němž se odehrává děj literárního díla. Prostor ..., představuje v podstatě vztah mezi jednotlivými místy děje, vztah většinou znásobený a umocněný.*“¹¹ Autoři kromě již zmíněných typů prostorů rozlišují ještě navíc prostor konvergentní, „ *který se během vyvíjejícího děje postupně sbíhá, zužuje.*“ Prostor uzavřený, který je „*omezující, vymezující, navozující nesnáze, potíže, někdy dokonce určitá tajemství.*“ A prostor otevřený, který je opakem prostoru uzavřeného.

A. Nünning, J. Trávníček a J. Holý poukazují na to, že stylistické a jiné zobrazovací postupy, jimiž jsou zobrazovány předmětné a jiné skutečnosti v literatuře, se výrazně liší podle žánru. „*V lyrice se objevuje zobrazování přírody a prostoru většinou z perspektivy lyrického „já“, což jde často ruku v ruce s vysokým stupněm subjektivitu a statickosti v evokaci vnímaného či vzpomínkou zpřítomnělého prostoru.*“¹² Rozhodující pro otázku interpretace je fakt, „*že zobrazení prostoru v literatuře nemá jen charakter ornamentu, nýbrž že plní „narativní funkci“ a že se „prostorové opozice stávají modelem pro opozice sémantické“.* Funkcionalizaci a sémantizaci zobrazení prostoru objasňují syntagmatické vztahy mezi prostorovými prvky díla i „*jazyk prostorových vztahů*“, který slouží jako „*materiál k výstavbě kulturních modelů*“¹³.¹⁴

Jak jsem již naznačila v úvodu, naši pozornost u líčení prostoru budeme směřovat především ke kontrastům, také se budeme věnovat tomu, zda je líčený prostor spíše otevřený, nebo uzavřený. Mimo jiné se zaměříme na informace o způsobu prožívání lyrického subjektu a na jazyk prostorových vztahů, který velmi silně působí na čtenáře.

¹¹ PAVERA, Libor a František VŠETIČKA. *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002, s. 290.

¹² NÜNNING, Ansgar, Jiří TRÁVNÍČEK a Jiří HOLÝ, ed. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce – osobnosti – základní pojmy*. Brno: Host, 2006, s. 639.

¹³ Kulturní model (kulturní schéma) – soubor předpokladů a vysvětlení typických pro určitou kulturní oblast/určité společenství.

¹⁴ NÜNNING, Ansgar, Jiří TRÁVNÍČEK a Jiří HOLÝ, ed. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce – osobnosti – základní pojmy*. Brno: Host, 2006, s. 639.

1.3 Gellnerovy životní cesty

1.3.1 Mladá Boleslav

V létě roku 1881, konkrétně 19.6.1881, se mladoboleslavskému židovskému obchodníkovi Karlu Gellnerovi a jeho manželce Gabriele Gellnerové (roz. Fischlové) narodil syn, František Gellner. Byl šestým ze sedmi dětí. V téže době, když se snažil finančně vypomoci své sestře Anně, přišel Karel Gellner „o malou továrnu na výrobu tkanic, z níž v jeho držení zůstal jediný stav, na němž dělník Porš s pomocnicí vyráběli galanterní zboží.”¹⁵ Rodina v té době nebyla bohatá, ale nebyla ani chudá. Obchod postupem času začal zásluhou Františkovy matky Gabriely opět pomalu vzkvétat. František tak zažil šťastné a povětšinou bezstarostné dětství.¹⁶ Bohužel se nevyhnul útokům na svůj židovský původ. Rostoucí antisemitismus v české společnosti se pak výrazně projevil v noci ze 4. na 5. prosince 1897, kdy byla v Mladé Boleslavi většině židovských rodin, včetně té Gellnerovy, vytlučena okna.¹⁷

Během studií na gymnáziu (1891-1899) se Gellner seznámil s budoucími spisovateli Jiřím Mahenem, Rudolfem Těsnohlídkem, ale především s Josefem Machem¹⁸ – pozdějším buřičským básníkem, který se stal jeho nejbližším přítelem. Gellner „byl nadprůměrně nadaným, ale podprůměrně pilným.”¹⁹ Již v prvním pololetí sekundy propadl z matematiky, na konci tercie musel dokonce dělat opravnou zkoušku.

V kvartě (1894-1895) se začaly projevovat jeho literární sklony. V roce 1894 začal se spolužáky vydávat časopis *Lípa* a v roce 1895 časopis *Lucerna*, do nichž přispíval humoristickými básněmi. Ve školním roce 1896-1897 byl časopis *Lucerna* přejmenován na *Pěle-Méle*. V posledním ročníku vydávali časopis *Mládí*, v němž Gellner zveřejnil

¹⁵ GEJGUŠOVÁ, Ivana. *František Gellner prozaik a publicista*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2007, s. 14.

¹⁶ FRYŠ, Josef. *Dvanáct osudů dvou staletí: Zeyer, Aleš, Vrchlický, Theurer, Gellner, Vyskočil, Drtikol, Šára, Hojden, Tesařík, Drda, Juráček*. Příbram: J. Fryš, 2006, s. 74.

¹⁷ KOŘÍNKOVÁ, Lucie. *František Gellner: text - obraz - kontext*. Praha: Akropolis, 2017, s. 437.

¹⁸ Josef Mach (5.2.1883 Loučeň u Nymburka – 8.11.1951 Praha) – pracovník ministerstva zahraničí, básník a prozaik, satirik a parodista z okruhu anarchistických literátů (*Robinson Krusoe, Tři mrtvoly ve sklepě a jiné prózy, Života běh*), překladatel z angličtiny a němčiny.

¹⁹ FRYŠ, Josef. *Dvanáct osudů dvou staletí: Zeyer, Aleš, Vrchlický, Theurer, Gellner, Vyskočil, Drtikol, Šára, Hojden, Tesařík, Drda, Juráček*. Příbram: J. Fryš, 2006, s. 78.

básně *Píseň dobrodruha*, *Reflexe* a *Přetékající pohár*, později zařazené do sbírky *Po nás ať přijde potopa*.²⁰

Kromě vydávání časopisů a psaní básní patřily ke Gellnerovým zájmům časté návštěvy hospod. Tato záliba je patrně dědictvím po otci, který byl alkoholikem. František také s oblibou kreslil zdařilé karikatury svých spolužáků, a především gymnazijních kantorů. Malířský talent zdědil pravděpodobně po matce, která byla vynikající kreslířkou.²¹

I přes laxní přístup k učivu složil v roce 1899 maturitní zkoušku. Navzdory očitelnému uměleckému zaměření a špatným výsledkům z matematiky byl rodiči poslán studovat na technickou univerzitu (Technische Hochschule) do Vídně. Možným důvodem pro tento krok mohl být vzestup antisemitismu v české společnosti související s tzv. hilsneriádou, určitou roli mohla hrát i garance jistého zázemí, jelikož ve Vídni žili Gellnerovi příbuzní.²²

1.3.2 Vídeň

Ve Vídni se Gellner opět intenzivně věnoval společenskému životu. Opilecká a milostná dobrodružství se stala velkou inspirací pro jeho verše. Navázal kontakt s českými literárními osobnostmi, jako například s J. S. Macharem, kterého obdivoval, a s S. K. Neumannem a jeho časopisem *Nový kult*, v němž mu následně vyšly básně i karikatury. Navštěvoval anarchistické schůze. Návštěvy anarchistických schůzí vedly k tomu, že byl sledován tajnou policií. Nespoutaný životní styl zase vedl k tomu, že v roce 1901 musel František Gellner Vídeň opustit.²³ „*Nekonečné večery po hospodách a nenasytnost hodinových lásek mu nedovolovaly studovat. Za dvě mladá léta se mu podařilo udělat 1 zkoušku – z kreslení.*”²⁴ Také si „jako následek svého erotického

²⁰ GEJGUŠOVÁ, Ivana. *František Gellner prozaik a publicista*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2007, s. 16.

²¹ FRYŠ, Josef. *Dvanáct osudů dvou staletí: Zeyer, Aleš, Vrchlický, Theurer, Gellner, Vyskočil, Drtikol, Šára, Hojden, Tesařík, Drda, Juráček*. Příbram: J. Fryš, 2006, s. 76-80.

²² GEJGUŠOVÁ, Ivana. *František Gellner prozaik a publicista*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2007, s. 17.

²³ Tamtéž, s. 17-20.

²⁴ FRYŠ, Josef. *Dvanáct osudů dvou staletí: Zeyer, Aleš, Vrchlický, Theurer, Gellner, Vyskočil, Drtikol, Šára, Hojden, Tesařík, Drda, Juráček*. Příbram: J. Fryš, 2006, s. 82.

života ve Vídni odnáší venerickou chorobu. Dle Gellnerovy vlastní poznámky šlo o syfilis.”²⁵

1.3.3 Příbram

Synův návrat do Mladé Boleslavi v roce 1901 byl pro rodiče zklamáním, ovšem pro Gellnera byl rok 1901 důležitý, v *Knihovně Nového kultu* vyšla jeho první básnická sbírka – *Po nás at' přijde potopa*. Na podzim téhož roku se přestěhoval do Příbrami, hornického města, kde se zapsal do hornického oboru Báňské akademie v Příbrami.²⁶

Studia v Příbrami se vyvíjela podobným směrem jako studia ve Vídni. Zápis strážníků o skupině dvaceti studentů, kteří „v pět ráno přešli z hostince Stará rychta do městských sadů a tam odtahali všechny lavičky, ... ničili lampy plynového osvětlení, povykáváním, zpěvem a bušením na shrnuté plechové rolety obchodů ničili noční klid”²⁷, se datuje již k 5. říjnu. Na konci listopadu se František Gellner účastnil tradiční slavnosti přijímání studentů do hornického stavu – skoku přes kůži. Tato událost se opět neobešla bez asistence policie. Letní semestr už probíhal poklidně, po zkouškách Gellner cestoval se svým přítelem Matějem Kudějem²⁸ po Čechách. V následujícím školním roce pokračoval ve veselém studentském životě a popíjením v hospodách, kde mnohdy vysedával až do časných ranních hodin. Často měnil byty. Jako důvod uváděl nevyhovující hygienické podmínky, ale pravdou je, že jako mnohem pravděpodobnější důvod se nabízí jeho bujarý noční život, který byl dost hlučný.²⁹ *Na začátku r. 1903 píše Macharovi: „Už mám za poslední dva měsíce třetí byt.“*³⁰ Celkem stihl vystřídat čtyři. Nejdříve bydlel v bytě u Karoliny Wolfové v Dlouhé ulici, poté v hostinci u Sebastopolu, pak se přestěhoval do Sřelecké ulice k pekaři Pošmournému a nakonec

²⁵ KOŘÍNKOVÁ, Lucie. *František Gellner: text - obraz - kontext*. Praha: Akropolis, 2017, s. 438.

²⁶ GEJGUŠOVÁ, Ivana. *František Gellner prozaik a publicista*. V Ostravě: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2007, s. 17, s. 19.

²⁷ FRYŠ, Josef. *Dvanáct osudů dvou staletí: Zeyer, Aleš, Vrchlický, Theurer, Gellner, Vyskočil, Drtikol, Šára, Hojden, Tesařík, Drda, Juráček*. Příbram: J. Fryš, 2006, s. 84.

²⁸ Zdeněk Matěj Kuděj, vl. jménem Zdeněk Marian Kuděj (24.11.1881 Hořice v Podkrkonoší – 8.8.1855 Litoměřice) – novinář, spisovatel, překladatel a cestovatel, člen bohémského anarchistického okruhu kolem Jaroslava Haška. Ve své tvorbě se snažil o „neliterární“ zachycení autentických zážitků, ve své nejpopulárnější knize *Ve dvou se to lépe táhne* vzpomíná na svá předválečná putování s Jaroslavem Haškem po Čechách. V knize podal živý portrét Haškovy osobnosti.

²⁹ FRYŠ, Josef. *Dvanáct osudů dvou staletí: Zeyer, Aleš, Vrchlický, Theurer, Gellner, Vyskočil, Drtikol, Šára, Hojden, Tesařík, Drda, Juráček*. Příbram: J. Fryš, 2006, s. 84-86.

³⁰ Tamtéž, s. 86.

skončil u kupce Hušpauera na rohu Střelecké ulice a Václavského náměstí. Toto místo mu bylo domovem až do konce příbramských studií.³¹

Gellner příbramskou společností částečně opovrhoval, a tak často absolvoval kulturní cesty do Prahy. V jednom z dopisů domů napsal: „*Příbram je město nebeské, nikde jinde není tolik chudoby ducha, dluhů a vší...*“³² V Praze se stýkal s okruhem literárních autorů kolem S. K. Neumanna (K. Toman, J. Mach, M. Majerová³³, ...) a jeho proslulé Olšanské vily. Mimo jiné navštěvoval šantán bratří Hartmanů a „Kaisrovku“ či „Olympii“.³⁴ V této době se s S. K. Neumannem velmi spřátelil. Mimo jiné navázal intimní vztah s Marií Majerovou. Ta ale po společně prožitých chvílích nakonec před bohémem Gellnerem dala přednost stabilnímu Josefu Stivínovi. Přesto se od té doby Gellnerův život s životem Marie Majerové neustále protínal.³⁵

V Příbrami společně se svými kolegy, o nichž tvrdil, že jsou mu dobří akorát na pijácká povyražení, založil Gellner „*družinu tzv. Pětilitýřů, pojmenovanou podle nádob ke konzumaci piva. V hospodě u Stočesů měli Gellnerem zhotovené erby; ten si do svého znaku namaloval injekční stříkačku jako připomínku ve Vídni prodělané a léčené syfilidy.*“³⁶

Družinu Pětilitýřů tvořili zčásti studenti z akademického spolku Prokop, kteří se scházeli v příbramské restauraci U Stočesů. Gellner u nich byl natolik oblíbený, že ho 4. listopadu 1903 na valné hromadě zvolili místopředsedou spolku.³⁷

V polovině roku 1903 vyšla Gellnerova druhá sbírka *Radosti života*, v červnu téhož roku poslal Gellner Macharovi dopis, v němž píše: „*Na rok chci odjet do Afriky, a poněvadž nemám dosud odslouženou vojnu, budu mít alespoň hodnost desertéra. Co budu v Africe dělat ještě nevím. Bez pochyby se odeberu ke Kanibalům a dám se*

³¹ Tamtéž, s. 84-86.

³² Tamtéž, s. 84.

³³ Marie Majerová (1.2.1882 Úvaly u Českého Brodu – 16.1.1967 Praha) – komunistická novinářka, významná představitelka socialistického realismu (román *Siréna*, *Havířské balady*) a dívčí prózy (*Panenství*). Pro její knihu *Panenství* navrhl F. Gellner v r. 1907 obálku.

³⁴ Tamtéž, s. 90. (Kaisrovka neboli Kaiserova kavárna, byla vyhlášena pražská noční kavárna sídlící na rohu Václavského náměstí a Vodičkovy ulice. Byla tančírnou, místem hazardních her a zároveň prostorem, kde mohl člověk narazit na lehká děvčata. Olympie byla pražská lidová tančírna nacházející se v domě U Tří divých mužů v Řetězové ul. na Starém Městě)

³⁵ GEJGUŠOVÁ, Ivana. *František Gellner prozaik a publicista*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2007, s. 21-23.

³⁶ GEJGUŠOVÁ, Ivana. *František Gellner prozaik a publicista*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2007, s. 20.

³⁷ KOŘÍNKOVÁ, Lucie. *František Gellner: text - obraz - kontext*. Praha: Akropolis, 2017, s. 441.

sežrat.“³⁸ Z této touhy se František Gellner vypsál ve své nejznámější příbramské básni s incipitem *Konečně je to možná věc*, která je součástí sbírky *Radosti života*.³⁹

Jelikož Gellner během přednášek místo zapisování poznámek raději kreslil karikatury vysokoškolských profesorů nebo spolužáků, stejně jako na gymnáziu, skončil podobně jako ve Vídni. Za tři roky studia složil pouze jednu zkoušku – a to z lesознаlectví – s prospěchem dobrým.⁴⁰

1.3.4 Litoměřice

Po neúspěšných studiích nastoupil Gellner 3. října 1904 na vojenskou službu u 10. zeměbraneckého pluku v Litoměřicích.⁴¹ Kvůli své pověsti anarchisty byl šikanován a ponižován. O jeho působení v armádním prostředí se zachovaly doklady především v dopisech, které z vojny psal Gellnerův kamarád Václav Hrubý⁴² a také v Gellnerových fejetonech a dopisech přítelkyni Marii Majerové. V. Hrubý líčí Gellnera „*při zvládání vojenského výcviku jako jedince nešikovného působícího komicky*.“⁴³ Úkoly plnil často schválně špatně. Když měl přikázáno otočit se doprava, otáčel se doleva, když stát, pochodoval. Byl to jediný způsob, jakým mohl nadřízeným vrátit jejich šikanu. I když původně nastoupil na dvouletou vojenskou službu, byl po roce propuštěn s hodností svobodníka.⁴⁴

1.3.5 Německo (Mnichov a Drážďany)

Buď v druhé polovině října, nebo na začátku listopadu 1905 odjel studovat malířství do Mnichova. Němečtí studenti byli k neněmeckým velmi nepřátelští, a tak se Gellner na přelomu roku 1905 a 1906 vydal hledat štěstí jinde, tentokrát do Paříže. Kvůli malířství se potom do Německa vrátil ještě jednou – a to v roce 1907.

³⁸ FRYŠ, Josef. *Dvanáct osudů dvou staletí: Zeyer, Aleš, Vrchlický, Theurer, Gellner, Vyskočil, Drtikol, Šára, Hojden, Tesářík, Drda, Juráček*. Příbram: J. Fryš, 2006, s. 88.

³⁹ Tamtéž, s. 88.

⁴⁰ GEJGUŠOVÁ, Ivana. *František Gellner prozaik a publicista*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2007, s. 20.

⁴¹ KOŘÍNKOVÁ, Lucie. *František Gellner: text - obraz - kontext*. Praha: Akropolis, 2017, s. 442.

⁴² Václav Hrubý (9.10.1885 Hradec Králové - 15.1.1933 Brno) – historik, archivář a pedagog na FF UK, později profesor na MU.

⁴³ GEJGUŠOVÁ, Ivana. *František Gellner prozaik a publicista*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2007, s. 24.

⁴⁴ Tamtéž, s. 23-25.

Zapsal se na Akademii výtvarných umění v Drážďanech (Akademie der bildenden Künste), kde začal tvořit olejomalby. Patrně ale nastoupil až v roce 1908, to se na chvíli vrátil i do Čech – onemocněl mu otec. V roce 1909 v Drážďanech získal ateliér.⁴⁵

1.3.6 Paříž

V Paříži, v centru výtvarného umění, pobýval Gellner přerušovaně od začátku roku 1906 až do jara 1911, poté zamířil zpět do Čech. O jeho pobytu není známo mnoho.⁴⁶ Kromě pilování svého malířského umu psal v té době převážně sociálně zaměřené povídky kritizující společnost a také církev. Některé jeho povídky byly zaměřeny i sebekriticky. V hlavním městě Francie se setkával s pražskými přáteli Karlem Tomanem a Marií Majerovou, se kterou dokonce několik měsíců sdílel domácnost, přestože již byla vdaná za Josefa Stivína. „*Spolupracoval s místními časopisy Le Ride, Le Cri de paris a Le Temps nouveau.*”⁴⁷ Navštěvoval kabarety. Stopa popěvků, hospodské zábavy, šantánů a kabaretů je v jeho lyrice výrazně přítomna.⁴⁸

Na jaře roku 1911 začal Gellner opět toužit po změně. Oslovil české knihkupectví v Chicagu, se kterým chtěl navázat spolupráci. Na nabídku spolupráce však dostal odmítavou odpověď, a tak se vrátil zpět do Čech. V Čechách mu přítel S. K. Neumann zařídil externí místo v brněnských *Lidových novinách*. Šéfredaktor tohoto deníku, Arnošt Heinrich⁴⁹, hned Gellnerovi nabídl celou „*poslední stranu beletristické přílohy Večery, která beztoho za nic nestála.*”⁵⁰, od 1. října i bydlení.

1.3.7 Brno

A. Heinrich měl v počátcích o spolupráci s Gellnerem pochybnosti. Pověstný svým bohémstvím a anarchistickou minulostí vzbuzoval Gellner jisté obavy. Dobrý

⁴⁵ KOŘÍNKOVÁ, Lucie. *František Gellner: text - obraz - kontext*. Praha: Akropolis, 2017, s. 442-444.

⁴⁶ Tamtéž, s. 443-445.

⁴⁷ FRYŠ, Josef. *Dvanáct osudů dvou staletí: Zeyer, Aleš, Vrchlický, Theurer, Gellner, Vyskočil, Drtikol, Šára, Hojden, Tesařík, Drda, Juráček*. Příbram: J. Fryš, 2006, s. 94.

⁴⁸ GEJGUŠOVÁ, Ivana. *František Gellner prozaik a publicista*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2007, s. 30.

⁴⁹ Arnošt Heinrich (26.12.1880 Praha – 3.5. 1933 v Brno) – novinář a redaktor *Času*, *Lidových novin* (šéfredaktor), *Tribuny* aj.

⁵⁰ FRYŠ, Josef. *Dvanáct osudů dvou staletí: Zeyer, Aleš, Vrchlický, Theurer, Gellner, Vyskočil, Drtikol, Šára, Hojden, Tesařík, Drda, Juráček*. Příbram: J. Fryš, 2006, s. 96.

dojem na Heinricha neudělalo ani jeho otevřené vyprávění o erotických a nočních zážitcích z Vídně. Přesto o Gellnera velmi stál, byl si vědom jeho uměleckých kvalit.⁵¹

Gellner se k šéfredaktorově překvapení brzy projevil jako skvělý pracovník. Heinrich o něm mluvil jako „o příkladně dochvilném a ochotném zaměstnanci, dobrém kolegovi, jedinici plném pracovního elánu a tvůrčího neklidu.“⁵² Zpomalení životního tempa a určitou spořádanost jistě způsobily zdravotní problémy, které se u Gellnera objevily jako následek předchozího nespoutaného života.

Gellner přispíval do *Večerů* karikaturami, povídkami, humoreskami a fejetony, politickými satirami, občas i lyrickou tvorbou. V prvních týdnech se zabýval obecnými problémy, kritizoval poměry ve vídeňském parlamentu, zahraniční politiku Vídně apod. Jakmile více pronikl do moravských poměrů, zaměřoval se stále více na ně.⁵³

Z Brna často navštěvoval S. K. Neumanna a jeho ženu Boženu v Bílovicích nad Svitavou. V Bílovicích nad Svitavou se opět setkal s Marií Majerovou. Manželství jí podle jejích slov nefungovalo, proto zde požádala Neumannovu manželku, aby se za ní u Gellnera přimluvila. Ten ale prý na náklonnost Majerové zareagoval takto: „Co chce na mně ta potvora? Ať mě nechá na pokoji. ... Řekněte jí, prosím vás o to, řekněte jí, aby mi políbila prdel.“⁵⁴

V první polovině roku 1914 jednal Gellner s nakladatelstvím Fr. Borový o vydání své třetí sbírky *Nové verše*, v níž bylo zařazeno několik básní, jež vyšly v brněnských *Lidových novinách*. Vydání bylo kvůli zdržením posunuto a sbírka nakonec vyšla až po Gellnerově smrti.⁵⁵

Spokojená léta v moravské metropoli vzala za své uprostřed léta 1914. Nastala mobilizace Rakouska-Uherska a započala 1. světová válka. Gellner narukoval i přes svůj špatný zdravotní stav, trápil ho revmatismus a bolesti páteře spojené s problémy s chůzí. Zem se po něm slehla v září roku 1914 na haličské frontě. Podle svědectví si k smrti unavený a vyčerpaný Gellner lehl vedle silnice a čekal na svůj osud.⁵⁶

⁵¹ GEJGUŠOVÁ, Ivana. *František Gellner prozaik a publicista*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2007, s. 32.

⁵² Tamtéž, s. 33.

⁵³ Tamtéž s. 34-35.

⁵⁴ FRYŠ, Josef. *Dvanáct osudů dvou staletí: Zeyer, Aleš, Vrchlický, Theurer, Gellner, Vyskočil, Drtikol, Šára, Hojden, Tesařík, Drda, Juráček*. Příbram: J. Fryš, 2006, s. 96.

⁵⁵ KOŘÍNKOVÁ, Lucie. *František Gellner: text - obraz - kontext*. Praha: Akropolis, 2017, s. 447-448.

⁵⁶ FRYŠ, Josef. *Dvanáct osudů dvou staletí: Zeyer, Aleš, Vrchlický, Theurer, Gellner, Vyskočil, Drtikol, Šára, Hojden, Tesařík, Drda, Juráček*. Příbram: J. Fryš, 2006, s. 98.

Posmrtně vydaná sbírka *Nové verše* vyšla v roce 1919. Vydal ji Gellnerův celoživotní přítel S. K. Neumann. Je výběrem veršů z posledních čtyř předválečných let. Neumann ji nijak neupravil, nic do ní nepřidal, nic z ní neubral. „*Proti prvotinám nejsou už Nové verše pojaty jako výplod srdce bouřlivě reagujícího a trvale zraňovaného; jejich zdrojem je – podle úvodní básně – srdce – pevný hrad, nikomu nezadané a uzavřené vůči světu. Zvraty v hodnocení jsou tu daleko méně nápadné a jsou nahrazeny trvale přítomným klidnějším skepticismem.*”⁵⁷ Tato sbírka líčí člověka, jenž vnímá lidské bytí jako něco záhadného a tragického. Zobrazuje dramaticnost všedních dnů.

⁵⁷ HOMOLOVÁ, Květa, ed. *Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století: slovníková příručka*. 3. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982, s. 70-71.

2 PRAKTICKÁ ČÁST

2.1 Po nás ať přijde potopa

Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole s názvem Gellnerovy životní cesty, básnická sbírka *Po nás ať přijde potopa* vyšla v roce 1901 po Gellnerově návratu z Vídně, v níž dva roky pobýval a studoval. Před tím bydlel pouze ve svém rodném městě, v Mladé Boleslavi. Z těchto informací bychom se i bez studia básnické sbírky mohli domnívat, že se motivy Mladé Boleslavi a Vídně budou do sbírky, jejíž básně vznikaly pod vlivem událostí, které se udály právě v těchto městech, určitým způsobem promítat. A skutečně tomu tak je. Můžeme v ní nalézt jak motiv Mladé Boleslavi, tak i motiv Vídně. V knize se také objevuje motiv Francie.

2.1.1 Motiv Mladé Boleslavi

Motiv Mladé Boleslavi je hlavním motivem básně *Pozdrav rodnému kraji*. Můžeme ho určit s jistotou, protože Gellnerovy básně jsou převážně autobiografické a Mladá Boleslav je autorovým rodištěm.

První, až impresionisticky popsaná, strofa poeticky líčí tamní úrodná pole osvětlená sluncem:

*„Den slunce je a vůně plný.
Oslněn kráčím krásou dne.
Obilím táhnou dlouhé vlny
po lánech půdy úrodné.“*

Čtenáři se při čtení těchto veršů před očima rozprostírá příjemná přírodní scenerie. Krokový daktylotrochejský rytmus druhého verše vtáhne čtenáře natolik do děje, až má pocit, jako by se líčeným místem sám procházel. Druhá strofa ovšem čtenáře brzy vytrhne z rozjímání a vyvede ho z falešně nabytého dojmu. Lyrický subjekt ironicky a dosti překvapivě poznamenává:

*„Můj rodný kraj! Chci v srdci vtěsnat
požitek turisty a dost.
Vzpomínat hnusno. Dobře je snad,
že k srdci mému nepřirost.“*

V negativním duchu se nese líčení kraje i ve třetí strofě, kde se lyrický subjekt navíc vysmívá i tamním obyvatelům:

*„Láskou jej nezdravím, leč smíchem. –
Mně vsříc po žluté silnici
jde měšťák s naduřelým břichem
se svojí tlustou samicí.“*

Podobně pokračuje ve čtvrté strofě:

*„Dost možná: Zde se narodili
a žili v tupém štěstí svém.
Několik bytů zalidnili
životaschopným potomstvem.“*

Své hanění zakončuje ve strofě poslední:

*„A až když naplní svá léta
pak spát zde budou v pokoji
a ještě vděčně ten kout světa
svou vlastní mrchou pohnojí.“⁵⁸*

Třetí až pátá strofa nejen obsahem, ale i rytmem, připomínají posměšky. K idylickému líčení první strofy působí následující strofy velmi kontrastně. V první strofě jako by lyrický subjekt zaslepen kouzlem okamžiku a oslepen sluncem zapomněl

⁵⁸ FLAIŠMAN, Jiří a kol. *Dílo. Svazek I (1894–1908)*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2012, s. 19.

na to, co opravdu ke svému rodnému kraji cítí. Mladá Boleslav mu přijde hezká jen na první pohled. Co mu na ní vadí? Především „*nabubřelí měšťáci*“. Výsměch měšťanům je velmi typickým motivem pro generaci buřičů, ke které se F. Gellner v počátcích své tvorby hlásí. Gellner je v této básni zobrazuje jako tupé a tlusté. Tyto a další použité pejorativní, až skoro vulgární výrazy, jako třeba „*tlustá samice*“ nebo celý poslední verš básně: „*svou vlastní mrchou pohnojí*“, ještě zveličují opovržení a jízlivost lyrického subjektu. Ve zmíněném posledním verši si můžeme všimnout náznaku dekadence, pro niž je příznačný motiv mršiny – tzv. negativní estetika.

Motiv Mladé Boleslavi nacházíme také v básni *Vzpomínka*. Ovšem v tomto případě je daný motiv zobrazen naprosto odlišně:

*„Táhlo už k ránu. U stolů
ospalí sklepníci snili.
My ještě vesele pospolu
bílé víno jsme pili.*

*Víno vzbouzelo ohněm svým
smyslů naši krve.
Druhům jsem vyprávěl opilý
o svojí lásce první.*

*Doma, v hnízdě, kde přišel jsem v svět,
švadlena ráda mě měla.
Mně bylo tehdy šestnáct let,
jí třicet nebylo zcela.*

*U kříže v polích jsem scházel se s ní.
Cesta byla tam pustá.
Líbal jsem s prudkostí nervózní
její červená ústa.*

*V šeru jsme k lesu šli. Něžní a mdlí
láskou svou byli jsme sami. –
Vojáci taky tam chodili
se svými milenkami. – “⁵⁹*

Báseň *Vzpomínka* je opravdu vzpomínkou, a to na první lásku lyrického subjektu (patrně autora), již byla švadlena, která pravděpodobně pracovala jako pomocnice dělníka Porše v obchodě s galanterním zbožím, který patřil Gellnerově otci. Jazyk, který zde lyrický subjekt užil, je mnohem jemnější než jazyk užitý v předchozí básni. Z této jemnosti lze cítit jistý sentiment. Ten je v tomto případě naprosto pochopitelný, lyrický subjekt se čtenáři svěřuje se svými prvními milostnými zážitky. Užívá metafory, přirovnává domov k hnízdu, kde přišel „v svět“. Také popisuje, jak očarování láskou, nevnímali lyrický subjekt společně se svou milenkou okolní svět a přišli si sami, přestože jak trochu ironicky dodává: „*Vojáci taky tam chodili / se svými milenkami.*“ Čímž vlastně říká, že sami nebyli. Co se týče času, subjekt popisuje, že ke svému místu lásky chodili se švadlenou v šeru, tudíž někdy k večeru.

Stejně jako v první strofě předchozího textu, líčí i ve *Vzpomínce* lyrický mluvčí přírodu Mladé Boleslavi. Opět se tu objevují pole, která jsou místem otevřeným a přináší člověku úrodu. Plodnost polí a milostný akt, jenž se v nich odehrával, spolu hezky korespondují. Stejně jako v básni *Pozdrav rodnému kraji*, ani tady se Gellner příliš nevěnuje popisu líčených postav. Ve verši: „*Líbal jsem s prudkostí nervózní / její červená ústa.*“ Zdůrazňuje pouze švadlenina červená ústa, jejichž konotační význam je kromě polibku, který symbolizuje lásku, také erotický. Autor v daném dvojverší zachytil nervózní neohrabanost a náruživost svých milostných počátků.

2.1.2 Motiv Vídně

Motiv Vídně můžeme s naprostou jistotou určit v básni *Neděle*, jelikož v ní autor hned v prvním verši zmiňuje Prater, jenž je známým vídeňským zábavním parkem.

⁵⁹ FLAIŠMAN, Jiří a kol. *Dílo. Svazek I (1894–1908)*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2012, s. 30-31.

*„Slunce umírá s večerem.
Ve prachu zvířeném davy
vesele proudí Praterem.
Lid jednou v týdnu se baví.*

*Čas nudný v hospodě zabíjím.
Co venku je rušno a živo,
zdlouhavým douškem dopijím
z prasklé sklenice pivo.*

*Tobě, má milá, na zdraví!
– Viš, za dar tvého těla,
když jsi se v extázi pohlaví
úděsem přijetí chvíla.*

*Na zdraví tobě a na zdraví všem,
kdož tebe užili, drahá,
a všem, které ještě vášnivým rtem
ve křeči zulíbáš nahá!*

*Kol oken hrne se v soumraku
dav příručích, prostitutek,
žen s dětmi, služek a vojáků.
Mně zpívá nad hlavou smutek:*

*že pijáku dotěrná reflexe
požitek z opilství kazí,
že marně vzněcuje člověk se,
když v duši skepse ho mrazí.“⁶⁰*

⁶⁰ FLAIŠMAN, Jiří a kol. *Dílo. Svazek I (1894–1908)*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2012, s. 24-25.

Vídeň je popsána jako rušné, ale pro lyrický subjekt nudné místo, kudy proudí davy lidí od příručních, prostitutek, žen s dětmi, služek, až po vojáky. Lyrický subjekt, pravděpodobně autor, pozoruje za soumraku všechno dění z hospody, kde popíjí z prasklé sklenice pivo. Doléhají při tom na něj nepříjemné pocity skepse, které mívají částí konzumenti alkoholu. Soumrak v tomto kontextu může kromě opravdového soumraku také představovat pomyslná mračna, která se pomalu stahují nad lyrickým subjektem. Prasklá sklenice vyvolává ve čtenáři představu nějaké horší hospody na periferii. Sám Prater se nachází na periferii. I přes to, že je turistickým místem, v centru Vídně není. Kromě toho by mohla prasklá sklenice také symbolizovat život, který sice stále drží pohromadě, ale už je poničený.

Co se týče užitých jazykových prostředků, jsou spisovné, ale nejsou jemné jako ve *Vzpomínce*. Jemné jazykové prostředky by se nehodily do hospody, v níž se lyrický subjekt nachází. V první strofě je velké množství substantiv, která zpomalují tempo básně. V druhé strofě tempo postupně vzrůstá, vrcholí ve strofě třetí a čtvrté, kde také k tempu a intenzitě děje přispívají užitá vykřičníky. K retardaci děje opět dochází v páté strofě při výčtu osob, které se za soumraku hemží před oknem, kterým se lyrický subjekt dívá ven z hospody. Nejdynamičtější část básně působí tak, jako by byl lyrický subjekt právě ve fázi opilosti, kdy stoupá adrenalin, všechno zrychluje a přichází rozjařenost. Pohledem z okna se ale opět vrací do reality.

Během rozjařené fáze vzpomíná lyrický subjekt na svůj milostný zážitek. Na tehdejší dobu vzpomíná dost otevřeně. Jak je již Gellnerovým zvykem, nepopisuje nijak ženin vzhled, pouze se zmiňuje o jejích rtech. Ve čtvrtém verši ji líčí velmi ironicky, lacině, skoro jako by se jí vysmíval. To, že se Gellner téměř nevěnuje vzezření žen a zaměřuje pozornost pouze na jejich rty, o něm mnohé vypovídá. Vzhled žen pro něj není důležitý, protože se mu jeví všechny stejné a bezvýznamné. Jsou pro něj pouze prostředkem k uspokojení, symbolizují erotično, jež nejlépe vystihují právě smyslné rty.

O motivu Vídně by se dalo také uvažovat v básni *Epilog*, která uzavírá tuto básnickou sbírku. Na první pohled o něm lze přemýšlet v druhé a páté strofě. V druhé strofě v posledních dvou verších, kde lyrický subjekt lituje kdysi prožitých „*svatebních nocí*“, kterých by mohl litovat především z toho důvodu, že se ve Vídni nakazil syfilisem.

V páté strofě zmiňuje autor divadla dvorní, promenády a šansony a ty též evokují představu Vídně.

*„Ne, tohle není život, o němž pěly
naděje v představ žhavé orgii.
Čekal jsem vášně, jež by sopkou vřely,
a vysílení, která zabíjí.*

*Mdlobu a hnus mně láska vstříkla do žil,
lítost, již marně ironizuju.
Svatebních nocí, jež jsem kdysi prožil
v svých předrážděných snech, teď lituju.*

*Se srdcí závoj nekles pod mou rukou,
jen sarkasmy se v slovech zablýskly.
Duše jak psi, jež pro zábavu tlukou,
před cynismem se do tmy přitiskly.*

*Namísto vzdoru ohněm planoucího
a zvonů v bázni hřmících na poplach
viděl jsem skleslost davu stupidního
žvýkajícího novinářský tlach.*

*Z divadel dvorních nuda vyhnala mne,
z promenád žebrající mrzáci.
Z šansonet laxních bída řvala na mne
a z grimas duše, která krvácí.*

*Doufal jsem v lásku, jež by sopkou vřela,
a v něžnou přízeň duší citlivých,
čekal jsem vzpurná, vzdorovitá čela
a bujných retů rozpustilý smích. – –*

*Naděje lhavé duši otrávil
a zoufalství se vrhlo na sousto.
Jsem z těch, kterým svět podlamuje síly
a již se zřící ho přec nejsou s to.*

*Mé srdce divě životu se rouhá,
mé srdce divě život miluje.
Přes mrtvoly snů bolestná má touha
za novou fikcí v běh mne bičuje.“⁶¹*

Při delším uvažování čtenář pochopí, že je ve skutečnosti svědectvím týkajícím se Vídně celá báseň. Vídeň je v této básni vylíčena jako místo, od něhož lyrický subjekt mnoho očekával, ale velmi ho zklamalo. První strofy líčí zklamání z fyzické lásky. Lyrický subjekt očekával od Vídně vyčerpávající vášnivě noci, ale jeho zkušenost je jiná: „*Mdlobu a hnus mně láska vstříkla do žil, / lítost, již marně ironizuju. / Svatebních nocí, jež jsem kdysi prožil / v svých předrážděných snech, teď lituju.*“ Tyto verše by si čtenář mohl vykládat tak, že se lyrickému subjektu láska po vídeňských milostných dobrodružstvích zprotivila. Mohla se mu zprotivit například tím, jak se ženy, se kterými se setkal, chovaly. Pravděpodobnější ovšem je, že oním hnusem v žilách je myšlený již zmíněný syfilis, kterým se autor ve Vídni nakazil. Lyrický subjekt zklamali i lidé. Čtvrtá strofa vyjadřuje jeho rozhořčení z toho, že namísto lidí, kteří přemýšlí a svými názory vyvolávají pozdvižení, dočkal se ve Vídni pouze hloupého davu. Pátá strofa pojednává o kultuře, z níž byl též rozčarován: „*Z divadel dvorních nuda vyhnala mne, / z promenád žebrající mrzáci. / Z šansonet laxních bída řvala na mne / a z grimas duše, která krvácí.*“ Šestá strofa je zastesknutím po romantické lásce, již se lyrický subjekt také nedočkal. V sedmé strofě je popsáno jeho roztrpčení, strofu ironicky zakončuje verši: „*Jsem z těch, kterým svět podlamuje síly / a již se zřící ho přec nejsou s to.*“ I přes všechno zklamání, konstatuje nakonec lyrický subjekt v poslední strofě, že život miluje a srdce mu nedovolí přestat mít touhy a očekávání: „*Mé srdce divě životu*

⁶¹ FLAIŠMAN, Jiří a kol. *Dílo. Svazek I (1894–1908)*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2012, s. 36-37.

se rouhá, / mé srdce divě život miluje. / Přes mrtvolý snů bolestná má touha / za novou fikcí v běh mne bičuje.“

Co se týče užitých jazykových prostředků, v básni se kumulují pejorativní výrazy, jako hnus, stupidní dav, novinářský tlach, nuda, žebrající mrzáci a laxní bída. Tyto výrazy vypovídají o negativním vztahu lyrického subjektu k Vídni.

2.1.3 Motiv Francie

Přestože autor v době, kdy vznikla básnická sbírka *Po nás ať přijde potopa*, ještě ve Francii nepobýval, můžeme motiv Francie ve sbírce nalézt. Nachází se v básni *Reflexe*, která reflektuje události v Paříži v 70. letech 19. století spojené s povstáním tzv. pařížské komuny⁶².

*„Noc temná je. V podkrovní světnici
lampa na jitro čeká.
Po zvětralých zdech v pusté ulici
se reflexe krvavá smeká.*

*Půjdou-li tudy potají
divocí komunardi,
kteří ve zbraních čekají,
až Nové Jitro se zardí,*

*neb budou-li tudy před katem
utíkat zločinné davy,
jež okovy šíleným záchvatem
o vládců drtily hlavy,*

⁶² Pařížská komuna byla politickým hnutím vedeným dělnickou třídou, inspirovaným marxistickou ideologií, které vzniklo ve Francii za 3. republiky. Povstání komunardů, vedené především levicově orientovanými silami, trvalo od 18.3. do 28.5.1871, obsadili Paříž. Jejich cílem bylo zajištění lepších životních podmínek nižším sociálním vrstvám. Povstání bylo důsledkem vysoké finanční zátěže francouzského obyvatelstva. V tzv. *krvavém týdnu*, který trval od 21. do 28.5., došlo ke krvavým bojům v pařížských ulicích a následně porážce komuny francouzskou vládou. Vlivem těchto událostí zemřelo na 30 000 lidí.

*neb jestliže hlouček tudy by táh
těch, kteří zbloudili z cesty,
neb samotný kdos, jenž v temnotách
vyřk kletbu nad spícími městy,*

*ať je jim světlo to signálem,
že kdosi zde do noci čeká.
V tmách ulice po zdivu zvětralém
se krvavá reflexe smeká.*⁶³

Motiv Francie je v této básni užit v historicko-politickém kontextu, nelíčí autorovu zkušenost. Lyrický subjekt vzpomíná na tuto bouřlivou událost, snad aby vzdal poctu lidem, kteří se nebáli vzbouřit, bít se a zemřít pro své ideály. V prvním a v posledním verši zmíněná krvavá reflexe symbolizuje krveprolití, ke kterému došlo, respektive, ke kterému má v ději básně pravděpodobně teprve dojít, až se zardí Nové Jitro a komunardi se zbraněmi se vydají pokračovat v bojích. Zmíněná temná noc a v temnotě vyřčená kletba věští tragédii. Líčený prostor města na čtenáře účinkuje skoro až tajemně. Tohoto účinku je dosaženo především výčtem potencionálních procházejících mezi zvětralými zdmi v pusté ulici (zločinné davy utíkající před katem, hlouček těch, kteří zbloudili z cesty, samotný kdos, jenž v temnotách vyřk kletbu nad spícími městy). I přes tento výčet působí ovšem prostor tiše a prázdňě. Je ticho před bouří. Světlo z lampy působí naopak jako svit naděje. Zda se jedná o líčení prostoru centra či periferie nelze určit.

V básni se objevuje tendence zkracovat slova (neb – místo nebo, táh – místo táhl, kdos – místo kdosi, vyřk – místo vyřkl). Díky tomu se text stává dynamičtější.

Tento motiv se také objevuje v básni *Na divou montañ zřel jsem se zápalem*, kde je opět aluze na pařížské bouře spojené s komunou. V prvních třech strofách líčí lyrický subjekt naivní představy svého dospívání, které trvaly přibližně do šestnácti let:

⁶³ FLAIŠMAN, Jiří a kol. *Dílo. Svazek I (1894–1908)*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2012, s. 22.

*„Můj mladý věk tak do šestnácti roků!
Své nejkrušnější děkuju mu dny,
své msty a nenávisti kalnou stoku,
své nejživější děkuju mu sny.*

*Chtěl jsem se tehdy státi jenerálem,
ne však se být ve službách koruny.
Na divou montáž zřel jsem se zápalem
a na nešťastné hochy z Komuny.*

*Já doufal jsem, že ve vražedných bojích
oběti krásou v plamen vznítím se,
a když pak vzejde zora tužeb mojích,
se střelou v prsou z koně zřítím se.“*

V následujících třech strofách se ale objevuje jeho vystřízlivění a rezignace, jež postupně přicházejí s dospělostí:

*„Čas šel. Já zatím staré modly ničil,
hvozd vegetací dávných zžíhal v prach
a bez živného ohně poustevničil
věčného ledu v smutných končinách.*

*Tam zemřela má sebevíra žalem,
tam rezignovat učil se můj cit.
Vím, nestanu se nikdy jenerálem
rakety vzpoury metajícím v lid.*

*Když v šero rudý kohout zakokrhá,
k snům svého mládí navrátím se zpět.
A budu z těch, jež ruka druhů vrhá
po vykonané práci do šachet.*“⁶⁴

Jak již bylo naznačeno, v prvních třech strofách popisuje lyrický subjekt touhy, sny a myšlenky, které měl jako dospívající. Líčí, že se chtěl tehdy „*státi jenerálem*“, ale ne se bit za rakousko-uherskou monarchii. Zhlédl se v revoltujících „*nešťastných hoších z Komuny*“. Stejně jako oni, byl i on odhodlán povstat a padnout za své ideály. V dalších třech strofách lyrický subjekt líčí postupnou deziluzi, která přišla s dospělostí a s tím, jak plynul čas. Podobně jako v básni *Reflexe*, i zde se objevuje ve spojitosti s motivem Francie červená barva. Evokují ji plamen a zora v třetí strofě, kde červená barva symbolizuje vášnivou zapálenost. Oheň se objevuje také ve čtvrté strofě, ale v úplně jiném kontextu: „*Čas šel. Já zatím staré modly ničil, / hvozd vegetací dávných zžihal v prach / a bez živného ohně poustevničil / věčného ledu v smutných končinách.*“ Zde symbolizuje ochlazení vášní a vyhoření, které se potvrzuje v páté strofě: „*Tam zemřela má sebevíra žalem, / tam rezignovat učil se můj cit. / Vím, nestanu se nikdy jenerálem / rakety vzpoury metajícím v lid.*“ V šesté je zase vylíčen rudý kohout: „*Když v šero rudý kohout zakokrhá, / k snům svého mládí navrátím se zpět. / A budu z těch, jež ruka druhů vrhá / po vykonané práci do šachet.*“ Rudá barva by v tomto kontextu mohla být aluzí na socialismus. Důvody jsou minimálně dva, povstání komunardů bylo vedeno extrémní levicí a hnutí anarchistů mělo svým způsobem též blízko k socialismu. Za potvrzení této domněnky může být považován konec básně, kde je zmíněna dělnická práce v šachtách. Stejně tak by rudá barva mohla symbolizovat vzdor.

V básni si mimo jiné můžeme povšimnout mírné, avšak důležité odlišnosti v užití jazykových prostředků v první a druhé polovině básně. Zatímco jazykové prostředky použité v první polovině básně („*jenerál*“, jenž je lidovým výrazem pro slovo generál, a tudíž je prostředkem nespisovným, expresivně zbarvený výraz „*hoši*“ – respektive „*hochy*“ a hovorový výraz „*děkuju*“), jako kdyby patřily dospívajícímu, jazykové

⁶⁴ FLAIŠMAN, Jiří a kol. *Dílo. Svazek I (1894–1908)*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2012, s. 22-23.

prostředky užívané v druhé polovině básně jsou, vyjma opakujícího se výrazu „*jenerál*“, neutrální, jako kdyby patřily dospělému, což koresponduje s tím, že v prvních třech strofách jsou líčeny myšlenky dospívajícího a v druhých třech strofách myšlenky dospělého.

2.2 Radosti života

V *Radostech života*, které vyšly za Gellnerova pobytu v Příbrami v roce 1903, se opět ve velké míře zrcadlí autorovy dojmy z míst, kde pobýval. Sbírkou *Po nás ať přijde potopa* uzavírá báseň s motivem Vídně a sbírku *Radosti života* báseň s tímto motivem opět otevírá. Gellner plynule navazuje na své „vyprávění“ tam, kde skončil. Motiv Vídně se v této básnické sbírce objevuje relativně často, očividně se Vídeň do Gellnerova srdce zapsala velmi intenzivně. Z předchozí sbírky se také zdá, že se zapsala negativně. Zda tímto dojmem působí i Vídeň líčená v této sbírce, se přesvědčíme za krátký moment. Kromě motivů Vídně se v *Radostech života* samozřejmě objevují také motivy Mladé Boleslavi a Příbrami. Přestože Gellner v roce 1903 ještě ve Francii nebyl, můžeme ve sbírce opět nalézt i motiv Francie. Co se týče kompozice, narozdíl od předchozí sbírky, básně v této básnické sbírce nejsou nijak pojmenované, autor je pouze očísloval římskými číslicemi. Pokud bychom se zaměřili na užívané jazykové prostředky, jazyk se stává košatějším, dochází k nárůstu množství epitet apod.

2.2.1 Motiv Mladé Boleslavi

Motiv Mladé Boleslavi se objevuje v Gellnerově druhé básnické sbírce pouze v jednom případě, a to v básni označené *XXVI*, kde lyrický subjekt vzpomíná na své dětství.

*„Jako kluk nejraděj ze všeho
o ruce podepřev hlavu,
sedal jsem u Porše starého
vzadu na tkalcovském stavu.*

*Páka se hřmotně zvedala
a pro malé člunky v chvatu
hrbatá babka soukala
cívky na kolovratu.*

*Stroj už starý a špatný byl.
A jak se tak někdy stává,
když se jen trochu pokazil,
dlouho trvala správa.*

*Té bídné rachoty pokojně
starý Porš nespravoval.
Klel přitom hrozně a o vojně
mnoho mi vypravoval.*

*Přemáhal poddaných nevěru
v Uhrách a v Itálii.
A potom dostal cholery
a válečnou medalii.*

*A přišel mír po dobách zlých.
Zdraví se vrátilo. Hlídal
pak těžké zločince v Kartouzích.
I Babinského tam vídal.*

*Tehdy byl Babinský starý muž,
měl dlouhé vousy bílé,
se šíjí shrbenou chodil už
hlavu svou kupředu chýle.*

*Odsouzen byl po svém zatčení
k smrti. Však milost mu dána.
Byl v doživotním vězení
z milosti císaře pána.*

*Babinský nebyl člověkem zlým.
Boháčům peníze brával
a chudým lidem a nešťastným,
štědře všechno zas dával.*

*Na pány zlost měl. – Jaký div?!
Řezal jim nosy a uši. –
Aby byl pánbůh milostiv
jeho nešťastné duši!“⁶⁵*

Báseň s incipitem *Jako kluk nejradši ze všeho* má epický charakter, spíše než vyjádřením pocitů, je krátkým veršovaným příběhem. Pojednává o vyprávění dělníka Porše, jenž pracoval pro Gellnerova otce na starém tkalcovském stavu. Dělník Porš lyrickému subjektu (opět lze tvrdit, že autorovi) vyprávěl o válce.

Lyrický subjekt informace z vyprávění ironizuje, například v pátém verši: „*Přemáhal poddaných nevěru / v Uhrách a v Itálii. / A potom dostal cholera / a válečnou medaili.*“, kde zpochybňuje hodnotu válečné medaile získané za vojenské zásluhy, když vedle ní staví cholera, kterou se Porš právě ve válce nakazil, a na níž mohl i zemřít. Vysmívá se tím „štědrosti“ císaře. Podobně se císaři vysmívá v sedmém verši, kde líčí, jak byl zloděj Babinský císařem omilostněn a místo trestu smrti dostal „jen“ doživotí, jako by to pro starého chátrajícího člověka, chodícího shrbeného s hlavou vychýlenou vpřed, hrálo zase tak velkou roli. Kromě císaře ironizuje lyrický subjekt také Babinského, činí tak v posledních dvou strofách, když o něm prohlašuje, že bohatým bral a chudým dával, jako by byl Robin Hood. Stejně koná, když v prvním verši předposlední strofy o Babinském tvrdí, že nebyl zlý, přičemž v poslední strofě míní opak: „*Na pány zlost měl. – Jaký div?! / Řezal jim nosy a uši. – / Aby byl pánbůh milostiv / jeho nešťastné duši!*“

Na této básni je zajímavé, že se v ní vyskytují konkrétní osoby (dělník Porš, Babinský, císař), což je pro Gellnera celkem netypické, postavy, které líčí, bývají zpravidla velmi nekonkrétní. Některých svých linií se ale drží. Jako v jiných básních, i zde charakterizuje jednotlivé postavy především jejich chování a činy, na vzhled se autor

⁶⁵ FLAIŠMAN, Jiří a kol. *Dílo. Svazek I (1894–1908)*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2012, s. 61-62.

moc nezaměřuje, popisuje jen pár na první pohled do očíh bijících vzhledových vlastností, jako hrbatost „babky“ a dlouhé bíle vousy, shrbenou šíjí a hlavu vychýlenou vpřed Babinského.

Užité jazykové prostředky jsou místy hovorové (babka) až nespisovné (rachota, medalie).

2.2.2 Motiv Vídně

Jak již bylo zmíněno, motiv Vídně nalezneme hned v první básni s označením *I*. Tato báseň je rozloučením lyrického subjektu s Vídní. Podle všeho reflektuje pocity, jež měl František Gellner, když musel kvůli svým studijním neúspěchům po dvou letech opustit podunajskou metropoli.

V první strofě si lyrický subjekt pomalu začíná uvědomovat, že se blíží jisté negativní peripetie, ovšem moc se tím netrápí:

*„A nastává mi, tuším, vážná jízda.
Před sebou samým v dálku utíkám.
Mé srdce, to si bezstarostně hvízdá
a rozum ptá se nudně kudy kam.“*

V druhé strofě už lyrický subjekt ví, že těmi negativními peripetiemi bude brzký návrat z Vídně zpět do své domoviny, a tak se s Vídní a s jejími křivými ulicemi, jimiž se za tmy klátíval cestou domů opilý, začíná loučit:

*„Bud' s bohem, podunajská metropole,
ulice křivé, jež jste patřily
na mne, jak ztrácím klobouky a hole,
za tmy se domů klátě opilý.“*

Loučí se také s Praterem, kde se bavíval dlouho do noci a kde navazoval vztahy s lehkými ženami, jež mívaly pohlavní choroby:

*„Na Prater jistě stěží zapomenu,
kde hýřival jsem často za noci.
Za večeri tam koupí člověk ženu
s nádavkem venerických nemocí.“*

Sbohem dává také špinavým hotelům, kam vodil své milenky:

*„Hotely vždycky budou žít v mé touze
s portýry zdvořilými u vrátek,
s pokoji pro dva s jedním ložem pouze
a s legiony drobných zvířátek.“*

A policii, jež ho pronásledovala, a dokonce mu prohledala kabinet:

*„Na policii budu myslit v světě,
již osoba má spáti nedala,
která v mém opuštěném kabinetě
spisy a třaskaviny hledala.“*

Také se loučí s šantány a s kavárnami, které rád navštěvoval, a jak ironicky podotýká, pro jejich nudu v nich dvě mladá léta v nich „prodřepěl.“

*„A s šantány se těžce loučit budu,
v nichž večer chudý sbor své písně pěl,
i s kavárnami. Mám tak rád jich nudu.
Dvě mladá léta jsem v nich prodřepěl.“⁶⁶*

Pro lyrický subjekt jako by ve Vídni vůbec neexistoval den, všechna jeho dobrodružství se podle líčení odehrávala v noci, často v pochybné společnosti na periferii a v opilosti. Ženy, s nimiž se lyrický subjekt stýkal, byly hodně levné, daly se koupit

⁶⁶ FLAIŠMAN, Jiří a kol. *Dílo. Svazek I (1894–1908)*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2012, s. 41.

jen za večeri, ale jejich venerické nemoci mohly přijít hodně draho. V básni se opět projevuje gellnerovský cynismus a ironie, mimo strofy o venerických nemocech, například v posledních dvou verších čtvrté a v posledních dvou verších sedmé strofy. Jazykové prostředky užívané v básni odpovídají líčenému prostředí, jsou místy hovorové až nespisovné. Počátek textu ozvláštňuje několik personifikací: „*ulice, jež jste patřily na mne*“, „*srdce si bezstarostně hvízdá*“ a „*rozum ptá se nudně kudy kam*“.

V básni označené římskou *VII* je zmíněno neštěstí u holek s dohrou na klinice, jež opět ukazuje na Vídeň. Vídeň se zde ale vyskytuje pouze ve funkci vedlejšího motivu.

*„Já jsem k tobě nepřišel
v roztoužení tklivém.
Ruce jsem si zahřát chtěl,
mrtvé ruce zahřát chtěl
na tvém srdci živém.*

*V scenerii mladých let
hlavu skláním v žalu.
Poslední jsem probil vznět,
plachý, něžný srdce vznět,
ve špíně a kalu.*

*V bahně skončí moje dny
pro dar zapomnění.
Mosty jsou již spáleny,
mosty za mnou spáleny,
návratu již není.*

*Nebyl bych tak nesmělý
v posledním svém běhu,
kdyby ke mně nezněly,
hlasy měkké nezněly
z protějšího břehu.*

*Zkusil jsem dost bolesti,
snesu ještě více.
V pračkách měl jsem neštěstí
a u holek neštěstí
s dohrou na klinice.*

*Tyhle žaly – vzal je ďas!
Já se jenom střežu,
abych neuslyšel hlas,
něžných retů měkký hlas
z protějšího břehu.*

*Proto jsem ti políbit
nechtěl úběl čela,
proto zapřel jsem svůj cit,
bázně svůj zapřel cit. – –
Krev má vzdorně vřela.*

*Vřela a vře dneska zas
pro tvých očí něhu.
Opět mučí mne ten hlas,
něžných retů měkký hlas
z protějšího břehu.*

*A já k tobě nepřišel
v roztoužení tklivém.
Ruce jsem si zahřát chtěl,
mrtvé ruce zahřát chtěl
na tvém srdci živém.*⁶⁷

Co se týče formální stránky básně, na první pohled zaujme využití epifor. Epifora se v dříve zmíněných básních ještě neobjevila, to ale neznamená, že je pro Gellnera něčím netypickým, opakovací figury se v Gellnerových textech objevují poměrně často. Epifora se v tomto textu nachází v každé strofě ve třetím a čtvrtém verši a působí jako tiché povzdechnutí, které jako by neměl slyšet nikdo kromě lyrického subjektu. Zároveň toto opakování zintenzivňuje sílu vyřčených výroků. Současně se v básni opakuje první a poslední strofa, což opět přispívá k zintenzivnění prohlášení. Také se v různých variacích opakují poslední tři verše strofy čtvrté: „*kdyby ke mně nezněly, / hlasy měkké nezněly / z protějšího břehu.*“, šesté: „*abych neuslyšel hlas, / něžných retů měkký hlas / z protějšího břehu.*“ a osmé: „*Opět mučí mne ten hlas, / něžných retů měkký hlas / z protějšího břehu.*“

Tím se plynule dostáváme k obsahové stránce básně a k otázce, co hlasy z protějšího břehu znamenají. Než se na tuto otázku pokusíme odpovědět, bylo by dobré se zamyslet nad celým sdělením básně. Báseň líčí smutek, zklamání, opuštěnost, ale též pevné rozhodnutí skoncovat se současným stylem života, který přináší samé strasti. Kromě toho líčí touhu lyrického subjektu po útěše. Pro útěchu se lyrický subjekt vydává za ženou. Tentokrát mu ale nejde o fyzickou útěchu, tu by býval vyhledával před tím, než za vším spálil mosty, teď touží jen po přijetí a po pocitu sounáležitosti, což taky opakuje v první i poslední strofě: „*A já k tobě nepřišel v roztoužení tklivém. / Ruce jsem si zahřát chtěl, / mrtvé ruce zahřát chtěl / na tvém srdci živém.*“ Od první chvíle se nabízí, že měkké hlasy z protějšího břehu jsou hlasy, jež lyrický subjekt navádějí k sebevraždě, která by mu ulevila. Úleva by mohla vysvětlovat jejich měkkost. Když se ale čtenář zaměří na sedmou, osmou a devátou strofu, uvědomí si, že „*něžných retů měkký hlas*“ není smrtí, ale touhou, která lyrický subjekt trápí.

⁶⁷ FLAIŠMAN, Jiří a kol. *Dílo. Svazek I (1894–1908)*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2012, s. 45.

Lyrický subjekt už nechce toužit, protože mu touha přinesla jen samá zklamání a dohnala ho dokonce až na kliniku. To se mu ale nedaří, hlasy z druhého břehu ho opět začínají trápit, protože opět začal toužit, což popisuje právě v deváté strofě. Hlasy nejsou z druhého břehu z toho důvodu, že by byly „ze světa smrti“, ale proto, že se nachází na druhém břehu za mosty, které za sebou lyrický subjekt spálil, aby začal novou kapitolu svého života.

V básni označené římskou *XIV* na Vídeň opět ukazují zapáchající kliniky. Mimo jiné stojí báseň za naši pozornost proto, že se v ní objevuje slovní spojení radosti života, jež je názvem básnické sbírky. Radosti života v tomto kontextu žádnými opravdovými radostmi nejsou, což nám odhaluje, že název básnické sbírky je myšlen ironicky.

*„Drobky pod stůl hází nám osud,
ostatní vše je nicota.
Alkohol ještě je! Holky jsou posud!
Jsou ještě radosti života!*

*Žena jak žena. V životě vraku
konečně jedno vše bude ti.
Jedna ubíjí něhou svých zraků,
druhá jedem svých objetí.*

*Šetřiti léty, jež nemají ceny,
v tom velká moudrost nevězí.
Dobré je opium, alkohol, ženy,
schází-li schopnost k askezi.*

*Askety vycházeti vidím
z téhož jak já na svět názoru,
stejně jak oni nenávidím
rozumy dobráckých pastorů.*

*Jsem smutný mládenec, rouhavý cynik,
v rozpuku mládí zhořkl mi svět,
v ovzduší krčem a v zápachu klinik
vypučel písně mé jedový květ.*

*Děkuju bohu a děkuju čertu
za plaché chvíle prchavý dar.
Života číši jsem naklonil ke rtu,
piju z ní smutek a bolest a zmar.⁶⁸*

Z básně číši cynismus. Lyrický subjekt v ní konstatuje, že nevidí důvod, proč by si v životě měl něco odpírat, jelikož: „Šetřiti léty, jež nemají ceny, / v tom velká moudrost nevězí.“ Jediné, v čem vidí při jeho hédonistickém přístupu k životu smysl, jsou radosti života, k nimž přirovnává návykové látky (alkohol, opium) a ženy. Zároveň ale o ženách tvrdí, že je jedna jako druhá a všechny ho ubíjí, čímž čtenáře prozrazuje, že tyto „radosti života“ jsou jen chabou útěchou v porovnání se všemi bolestmi. Jak poznamenává v první strofě, jsou to jen drobky. Lyrický subjekt nevěří v život a nevěří ani v transcendentno, vysmívá se křesťanství. Poznamenává, že ať je člověk požitkářem či asketou, stejně nemá rád církve: „Askety vycházeti vidím / z téhož jak já na svět názoru, / stejně jak oni nenávidím / rozumy dobráckých pastorů.“ Církvi se vysmívá také v prvních dvou verších poslední strofy, kde vedle sebe staví boha a čerta a oběma děkuje za prchavé povrchní chvíle, čímž vyjadřuje, že bůh i ďábel jsou pro něj vlastně to samé. V předposlední strofě popisuje, jak mu ovzduší krčem a zápach klinik, kde strávil mládí, otrávil život. Život přirovnává v posledních dvou verších k číši, z níž pije smutek, bolest a zmar.

V básni s označením *XXIV* ukazuje na podunajskou metropoli Dunaj, jenž je zmíněný v poslední strofě.

⁶⁸ FLAIŠMAN, Jiří a kol. *Dílo. Svazek I (1894–1908)*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2012, s. 52.

*„Jednu věrnou duši potkal jsem v svém žití,
nedoved jsem její lásku oceniti.*

Co mi dával život, vše mi bylo málo.

Moje věrná duše, co se s tebou stalo?

Rukama jsi nad svou hlavou zalomila,

hořce zaplakala a mne odsoudila,

želela jsi dne, kdy ohledla ses po mně

na prohnílych schodech v starém tichém domě.

Na Dunaji vlny mají sílu dravou,

nad hlubokou tůň mrtvá těla plavou.

Srdce mé se chvěje, jako by se bálo.

Moje věrná duše, co se s tebou stalo? “⁶⁹

Báseň je vzpomínkou lyrického subjektu na dívku, jež ho ve Vídni milovala. V první strofě nám prozrazuje, že ji odmítl, jelikož si v té době ničeho nevážil a vše mu bylo málo. V druhé strofě popisuje, jakým způsobem zareagovala na jeho odmítnutí. Líčí, jak lomila rukama, hořce plakala a litovala dne, kdy lyrický subjekt poznala. Poznává, že poprvé se po něm ohlédla na prohnílych schodech ve starém tichém domě. Tento detail ukazuje, že na jejich seznámení nebylo nic krásného ani romantického. Také by prohnílé schody a tichost domu mohly korespondovat se stavem srdce lyrického subjektu, jež je též prohnílé, a vládlo v něm během seznámení, ostatně i při ukončení vztahu, absolutní ticho. V poslední strofě popisuje subjekt Dunaj a sílu jeho vln, v nichž nejednou vyhasl lidský život. Strachuje se, aby tělo jeho věrné duše, již zlomil srdce a již od té doby neviděl, neplavalo někde na dně Dunaje.

Co se týče formální stránky básně, nemělo by ujít naší pozornosti, že poslední verš první a poslední strofy je stejný. Toto opakování navozuje pocit jisté dotěrné, nepříjemné myšlenky, která se neustále zjevuje v mysli. Povšimnout bychom si také měli

⁶⁹ FLAIŠMAN, Jiří a kol. *Dílo. Svazek I (1894–1908)*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2012, s. 59.

druhé strofy, která v porovnání s ostatními nepůsobí vůbec klidně. K tomu přispívá hromadění sloves, jež zrychlují její tempo. Toto rychlé tempo připodobňuje lavinu emocí, již v dívce spustilo odmítnutí lyrickým subjektem.

Báseň s označením *XXV* je další reminiscencí neboli vzpomínkou na Vídeň, lyrický subjekt ji ve třetí strofě přímo zmiňuje.

*„Když skutečnost mou nezlomila bytost,
reminiscence, ta ji nezlomí.
Cyniku sešlý, zaboř se v svou lítost
a provětrej své špatné svědomí!*

*Den za dnem v stejné prázdnotě se ztrácí.
I hospody svůj půvab ztrácejí.
Minulé dny jak poděšení ptáci
se do mé duše s šerem vracejí.*

*Vídeňské noci, jak vás miloval jsem,
opilost vaši, vaši hýřivost!
Své dravé vášně na lup vysílal jsem
všech předsudků a všeho citu prost. –*

*Za tmavé noci šel jsem po nábřeží
v zákoutí velkoměstské kloaky,
holku jsem viděl, která v bázni běží
obtěžována drze vojáky.*

*Rozjařen vínem rytířsky hned vzal jsem
bázlivou holku ve svou ochranu.
Spíš zpit než ze soucitu riskoval jsem,
že nějaké to bití dostanu.*

*A věru, že by mnohá rána byla
mne bezbranného jistě zasáhla,
však za ruku mne vzala holka milá
a rychle z dostřelu mne odtáhla.*

*Po milých slovech přišel vřelý pohled,
a po pohledech prudkost pocelů,
a konečně jsem přemoh všecken ohled
a zavlékl ji v lože hotelu.*

*Co holek měl jsem, ani jedna rovna
jí nebyla svých citů prudkostí.
V mém náručí noc proplakala zrovna
radostným smutkem, smutnou radostí.*

*Pamatuju se, v bouřlivé své touze
když jsem ji z šatů svlékal, chudinku,
že na svém těle měla jednu pouze
– v takové zimě! – jednu sukýnku.*

*Já při loučení jméno neřek ani,
však řekli jsme si, kde se sejdeme.
Já nepřišel a nevzpomněl si na ni.
Tenkrát ještě spalo srdce mé.*

*Ted' za večerů smutných přicházívá
v mou pustou jizbu v trpké vzpomínce.
Ve sněhu čeká, do dálky se dívá,
prokřehlá zimou v jedné sukýnce.⁷⁰*

⁷⁰ FLAIŠMAN, Jiří a kol. *Dílo. Svazek I (1894–1908)*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2012, s. 60-61.

Děj básně se opět odehrává v noci za tmy, částečně v otevřeném prostoru na nábřeží města, jež lyrický subjekt nazývá „*velkoměstskou kloakou*“, částečně v uzavřeném prostoru hotelu. Zmíněn je také pokoj lyrického subjektu a často skloňovaná hospoda. Kloaka je vyměšovacím a rozmnožovacím orgánem některých zvířat, z čehož si lehce domyslíme, že nábřeží, kde se lyrický subjekt nacházel bylo špinavé a nacházelo se někde na periferii. Mimo motiv Vídně se v básni opět objevuje motiv ženy a alkoholu. Alkohol, konkrétně víno, zde působí jako prostředek, díky němuž se člověk chová riskantně. Žena je vyličena jako slabá, naivní, důvěřivá a opět jako nástroj k dosažení slasti. Báseň je psaná cynickým tónem a je poměrně ironická. Lyrický subjekt hned na začátku poznamenává, že když ho nezlomila bytost, vzpomínka ho též nezlomí a oslovuje sám sebe: „*Cyniku sešlý, zaboř se v svou lítost / a provětrej své špatné svědomí!*“ O svém svědomí píše, že se den za dnem ztrácí, stejně jako se ztrácí půvab hospod. Líčí, jak se do jeho duše opakovaně navrácí vzpomínky na minulost. Minulé dny přirovnává k poděšeným ptákům. Vzpomínky se navrácí s šerem. S přicházejícími vzpomínkami zešedne nejen vnější svět okolo lyrického subjektu, ale i jeho nitro.

Ve třetí strofě oslovuje lyrický subjekt vídeňské noci: „*Vídeňské noci, jak vás miloval jsem, / opilost vaši, vaši hýřivost! / Své dravé vášně na lup vysílal jsem / všech předsudků a všeho citu prost.* –“ Vyjadřuje při tom, jak byl v té době lhostejný. Od čtvrté do desáté strofy líčí svou vzpomínku na jednu noc, během níž se zastal dívky, již obtěžovali vojáci, jak ale ironicky poznamenává: „*Spíš zpit než ze soucitu riskoval jsem, / že nějaké to bití dostanu.*“ A nejspíš by opravdu bit byl, ale dívka, již bránil, ho nakonec sama zachránila tím, že ho vzala za ruku a odtáhla ho pryč. Poté následovala její milá slova a vřelé pohledy, a nakonec ji lyrický subjekt odvedl do hotelu, kde společně strávili noc. Její chování vyjádřil oxymóronem: „*V mém náručí noc proplakala zrovna / radostným smutkem, smutnou radostí.*“ Co ho šokovalo a zůstalo mu živě v paměti je: „*že na svém těle měla jednu pouze / – v takové zimě! – jednu sukýnku.*“ Po společně prožité noci se lyrický subjekt zachoval velmi nezdvořile: „*Já při loučení jméno neřek ani, / však řekli jsme si, kde se sejdem. / Já nepřišel a nevzpomněl si na ni. / Tenkrátě ještě spalo srdce mé.*“ Teď se mu zjevuje za večerů v pokoji jako trpká vzpomínka a probouzí jeho jinak spící svědomí a: „*Ve sněhu čeká, do dálky se dívá, / prokřehlá zimou v jedné sukýnce*“

Pokud bychom se zaměřili na formální stránku básně, jsou zajímavé první dva verše sedmé strofy, v nichž se objevuje anafora, již tvoří tři slova začínající slabikou po. Celkově je v těchto dvou verších sedm slov začínajících na písmeno „p“, z nichž pět slov začíná právě slabikou „po“. Tento jev utváří eufonický charakter zmíněných strof, jejich libozvučnost podtrhuje příjemnou chvíli, jež je ve strofách líčena.

V básni XXXV je motivem Vidně hluk „*bordelu*“, z něhož zněly k lyrickému subjektu hlasy žen, a opět tu na ni odkazuje syfilis, jenž je zmíněn v šesté strofě ve výčtu věcí, které se subjektu zdají titěrné.

*„Noc byla. Usnout nemoh jsem. To z míry
by jistě přivedlo i mudrce. –
Škoda, že v mládí ztratil jsem skvost víry
a nemohu si zaklít od srdce!*

*Noc byla věčná jako hloupost lidská
a jako život byla zoufalá.
V hlubokém tichu píseň elegická
na struny srdce hořce zahrála.*

*Peřinu shodil jsem, své šaty zvedal
jsem ze země a byl jsem brzo v nich.
Chvíli jsem v kapsách marně sirky hledal.
Pak zaskřípěl klíč v dveřích domovních.*

*Manželé řádní u manželek spali,
mír tichých srdcí vanul nad nimi.
V hospodách ještě politizovali
muži se zájmy všeobecnými.*

*Přivřel jsem oči. V dálné výši slyšet
úderý křídel bylo příšerné.
Z moudrých a známých předpokladů vyšel
jsem viděl, jak je všechno titěrné:*

*boj o život a blaho jednotlivce,
za ideální statky národa
hrdinný čin, psí něžnost k milé dívce,
umění, syfilis a svoboda.*

*Z bordelu zněly ke mně hlasy ženských
vábících smíchem vilné samečky.
Jak prapor míru z oken kasárenských
komisní bělaly se podvlečky.*

*Z města jsem vyšel. Šel jsem podle řeky,
a vrby chtějíce mne poděsit
volaly na mne posměšnými skřeky:
Příteli, bratře, pojd' se oběsit!⁷¹*

Lyrický subjekt znovu líčí jeden ze svých nočních zážitků. Zatímco předchozí báseň končila v jeho pokoji, možná dokonce v posteli, tato v posteli začíná. Končí někde na periferii ve městě, v němž naopak začínala báseň minulá. Že jde o periferii můžeme určit dle toho, že lyrický subjekt slyší vábivý ženský smích z „bordelu“. Opět se tu také vyskytují hospody, v nichž dlouho do noci: „...ještě politizovali / muži se zájmy všeobecnými.“ Znovu se tu objevuje motiv ženy, buď jako kurtizány prodávající své tělo, nebo jako manželky, vedle níž spí její slušný manžel. Žena jako manželka se v básních, které jsme v této práci do teď analyzovali, zatím objevila pouze v básni *Pozdrav rodnému kraji*. Také se tu objevuje motiv smrti, konkrétně sebevraždy lyrického subjektu,

⁷¹ FLAIŠMAN, Jiří a kol. *Dílo. Svazek I (1894–1908)*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2012, s. 69-70.

k níž ho svádí pohled na vrby stojící podél řeky, které jako by na něj volaly: „*Příteli, bratře, pojd' se oběsit!*“ Ovšem zdá se, že myšlenka na sebevraždu je poněkud nadsazená.

V prvních dvou strofách líčí subjekt svoji nespavost. V první užívá v souvislosti se svou nespavostí ironické narážky na své bezvěrství: „*Noc byla. Usnout nemoh jsem. To z míry / by jistě přivedlo i mudrce. – / Škoda, že v mládí ztratil jsem skvost víry / a nemohu si zaklít od srdce!*“ V druhé ji ironicky přirovnává svou věčností k lidské hlouposti a zoufalostí k životu. Způsobili mu ji myšlenky, které přirovnává k písni elegické: „*V hlubokém tichu píseň elegická / na struny srdce hořce zahrála.*“ Vypráví, jak kvůli nespavosti vylezl z peřin a vydal se na procházku městem. Mezitím přemýšlel nad spoustou věcí, nad již zmíněnými manžely a manželkami a muži v hospodách a nad tím, jak je všechno titěrné: *boj o život a blaho jednotlivce, / za ideální statky národa / hrdinný čin, psí něžnost k milé dívce, / umění, syfilis a svoboda.*“ Cestou, když míjel vykřičený dům, slyšel smích lehkých žen a viděl z oken vykukující ženské podvlečky, které metaforicky přirovnal k praporům míru visícím z kasárenských oken. Prvním veršem poslední sloky: „*Z města jsem vyšel. Šel jsem podle řeky*“, jako by na chvíli vše utichlo. V následujících verších se do ticha začnou rozléhat posměšné skřeky vrb nabádající k sebevraždě. Jak už bylo zmíněno, sebevražda je v tomto kontextu trochu nadsazená. Lyrický subjekt tím chce jen zdůraznit zoufalost a beznadějnost své nespavé situace.

V básni dochází k zajímavým změnám tempa. První dvě strofy jsou klidné, protože lyrický subjekt leží v posteli. V třetí strofě, kdy se dá do pohybu a začne se oblékat a vypravovat na noční vycházku, text zrychluje vlivem užití většího množství sloves než v předchozích dvou strofách. V posledním dvouverší následující strofy díky absenci slovesa tempo opět zpomaluje, k úplnému zastavení dochází v další strofě první větou: „*Přivřel jsem oči.*“ Potom se ale text opět rozjíždí, stejně jako se rozjíždí myšlenky lyrického subjektu. Tempo se dostává k vrcholu v šesté strofě, když lyrický subjekt vyjmenovává věci, jež se mu zdají titěrné. Od několikaslovných slovních spojení se dostává až k jednoslovným výrazům. V sedmé strofě opět dochází k postupné retardaci, ta trvá až po první větu poslední strofy, která působí jako vteřinové zastavení: „*Z města jsem vyšel. ...*“ Po této větě se ale tempo opět rozjíždí a zrychluje až do zvolání: „*Příteli, bratře, pojd' se oběsit!*“ Změny tempa básně bychom mohli připodobnit k změnám srdečního tepu lyrického subjektu.

2.2.3 Motiv Příbrami

V básni s označením *III* je Příbram hned v prvním verši zmíněna, a to ve spojitosti se Svatou Horou, okolo níž se točí celá báseň.

*„Pod Svatou Horou v Příbrami
najal jsem za sedm zlatých
pokoj s třiceti soškami,
kříži a obrazy svatých.*

*Zima je věru trapná dost
každému božímu tvorů.
V létě táhnou mně pro radost
poutníci na Svatou Horu.*

*Přišlo procesí z Bavor. V něm
(pět neděl je tomu nyní)
holku jsem viděl – oči jsem
nechat moh na Němkyni.*

*Zbožně jsem na ni zřel, bezmála
jak středověký šlechtic.
Ona se na mne usmála
srdce mé zlomiti nechtíc. – –*

*Zábavě naší nescházel
sentimentální nádech.
Večer jsem k městu ji provázel.
V noci jsem líbal ji v sadech.“⁷²*

⁷² FLAIŠMAN, Jiří a kol. *Dílo. Svazek I (1894–1908)*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2012, s. 43.

V první strofě vyjmenovává lyrický subjekt věci, jež se nachází v jeho příbramském pokoji, který si najal za sedm zlatých. Je jimi třicet sošek, kříže a obrazy svatých. V druhé strofě líčí subjekt příbramskou zimu, kterou shledává trapnou, a léto, během něhož se vypravují poutníci na Svatou Horu. Součástí jedné takové výpravy až z Bavor byla Němka, která se lyrickému subjektu hned zalíbila: „*Zbožně jsem na ni zřel, bezmála / jak středověký šlechtic. / Ona se na mne usmála / srdce mé zlomiti nechtíc.* – –“ Po jejím úsměvu následovala společná zábava, jež vyvrcholila po setmění: „*Večer jsem k městu ji provázel. / V noci jsem líbal ji v sadech.*“ Motiv ženy, který reprezentuje Němka z Bavorska, je zde užit opět ve významu touhy a erotična.

Pokud se zaměříme na formální stránku básně, není ničím nápadná. V třetí a čtvrté strofě se nachází odmlčení, která jsou tvořena pomlčkami, jichž Gellner často užívá. V třetí strofě se navíc objevuje nespisovný výraz „*moh*“, jenž v této básni neplní žádnou funkci ve významu „dobarvení obsahu“. Autor vynechal poslední písmeno patrně kvůli zachování rytmu básně. Tuto metodu využívá poměrně často i v jiných textech. Také se v básni objevují archaické výrazy jako *zlomiti*, kdy je v infinitivu užitá zastaralá koncovka *-ti* či přechodníkový tvar slovesa *nechtít* (*nechtíc*). Velmi často dochází k užívání knižního výrazu *mne* místo *mě*, což jsou také jevy, které se vyskytují ve všech Gellnerových básních, ale v naší analýze nestojí pokaždé za zmínku, protože nejsou užity z žádného konkrétního důvodu, pouze odráží jazyk doby, ve které byly básně napsány.

V básni *XXVII* je Příbram připodobňována k nudnému hnízdu, z něhož by lyrický subjekt rád vyletěl. Že jde o Příbram se dá předpokládat, když se na báseň zadíváme jako na autobiografické svědectví. V teoretické části jsme se dozvěděli, že Gellnera Příbram moc nebavila, a proto rád jezdil do Prahy, kde se setkával s Marií Majerovou. Stesk po Marii Majerové a touha odjet za ní do Prahy je vyjádřena právě ve verších této básně.

*„Vlak do nádraží zvolna vjel
a vyzývavě hvízdá.
Jak rád bych si teď vyletěl
ze svého nudného hnízda!*

*Daleko za horami až
leží matička Praha.
Zdali tam na mne vzpomínáš,
ty moje duše drahá?*

*Vnad svůdných mnoho Praha má.
Tam po chodníku jdou bílém
dragouni s křivýma nohama,
s kníry jak císař Vilém.*

*Medici jsou tam a juristé
a mladí, pěkní kněží.
Ti mnoho v knihách zajisté,
více ještě u holek leží. — —*

*V lásce, ach, člověk upadá
z nesnáze do nesnáze.
Mé srdce touhou uvadá,
a ty mi flámuješ v Praze.⁷³*

Pokud jde o formální stránku básně, v druhé a poslední strofě se objevuje apostrofa. Lyrický mluvčí oslovuje svou milou, po níž jeho srdce touží. Jak již bylo podotknuto, mohlo by se jednat o Marii Majerovou, s níž měl autor básně v té době milostný vztah a s níž se v té době právě v Praze scházel. Lyrický subjekt zde netouží po ženě jako po těle k ukojení svých potřeb, v tomto textu vidí ženu jako svou spřízněnou duši, k níž chová city a nad níž si láme hlavu. V takovém kontextu je žena zatím zobrazena prvně. Když se zaměříme na Příbram, není nijak blíže popsána, pouze je označena za nudnou. Praha je oproti tomu vylíčena jako město, jež má mnoho vnad a v němž je velmi mnoho lidí od mediků, juristů, kněží až po děvčata.

⁷³ FLAIŠMAN, Jiří a kol. *Dílo. Svazek I (1894–1908)*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2012, s. 62-63.

2.2.3 Motiv Francie

V této básni, která nese označení *XVII*, je motiv Francie pouze vedlejším motivem. Konkrétně se zde lyrický mluvčí zmiňuje o francouzské literatuře.

*„Což, páni spisovatelé,
vašeho nejsem druhu.
Proto jsem stál tak nesměle
ve vašem ctěném kruhu.“*

*Vy jste – jak řek bych – takoví –
no – – – uhlazení páni.
Já rostl bez vší výchovy
v pračkách a snižování.*

*Do intimity vašich sfér
nevníkal pokřik lůzy.
Já bouřlivý byl debatér
anarchistických schůzí.*

*Do vašich snů se dívaly
horoucně krásné dámy.
A já jsem student zhýralý
a ztrhaly mě flámy.*

*Ne, nikdy jsem se nedostal
v společnost slušnou dámskou. –
Snad že jsem o to málo stál. –
Má láska byla krámskou.*

*Má řeč je hrubá jak můj smích
a jako moji známí.
A alkohol (to myslil bych!)
jemnosti nepřidá mi.*

*Vím, z francouzských co románů
lze vyčíst elegance.
Však čertví kdy se dostanu
francouzské ku čítance.“⁷⁴*

Na formální stránce básně může čtenáře zaujmout inverze, k níž dochází v prvním verši poslední strofy. Je užitá z toho důvodu, aby byl zachován rým. Mimo to upoutávají pozornost pomlčky užití v druhé a páté strofě. V druhé strofě jich autor užívá, aby naznačil zadržované vyjádření lyrického subjektu, jenž se snaží opatrně užít vhodná slova, jimiž by vyjádřil, za jaké pány považuje spisovatele, kteří jsou „jiného druhu“ než on. Funkce pomlček v páté strofě je stejná. Opět vyjadřují zadržávaný projev lyrického subjektu, který se znovu snaží najít vhodná slova, jimiž by se vyjádřil, tentokrát ke svým románkům s dámami. V šesté strofě vystupuje z textu sdělení psané v závorce: „*Má řeč je hrubá jak můj smích / a jako moji známí. / A alkohol (to myslil bych!) / jemnosti nepřidá mi.*“ Text v závorce je ironickou poznámkou lyrického subjektu, která je pouze v jeho myšlenkách.

Celá báseň je jeho vysvětlením, jaký je rozdíl mezi ním a „těmi druhými“ spisovateli, těmi, již jsou zhýčkaní, spořádaní a vídají krásné slušné dámy. Každé první dva verše druhé, třetí a čtvrté strofy jsou o spořádaných spisovatelích, a každé následující dva verše vypráví o něm. Poslední, sedmá strofa pojednává o francouzských románech, jež jsou patrně vkusem „těch druhých“ básníků, jelikož jsou elegantní literaturou. Takový druh literatury je něčím, o co se lyrický mluvčí moc nezajímá, a proto prohlašuje: „*Však čertví kdy se dostanu / francouzské ku čítance.*“ Tímto prohlášením mimo jiné vyjadřuje svoji lhostejnost k elegantním pánům a jejich zájmům.

⁷⁴ FLAIŠMAN, Jiří a kol. *Dílo. Svazek I (1894–1908)*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2012, s. 54-55.

2.3 Nové verše

Nové verše jsou poslední autorovou sbírkou, vyšly až po jeho smrti v roce 1919 zásluhou přítele S. K. Neumanna. Oproti Gellnerově předchozím básnickým sbírkám jsou mnohem méně divoké a lítostivé, autor vzpomíná na své zážitky s větším odstupem, jako by došel určitého uklidnění a smíření. Texty v této sbírce jsou mnohem bohatší na epiteta, básnické figury a tropy a místy jsou velmi rozsáhlé. Jak napovídá název, verše v básnické sbírce jsou zkrátka nové. Gellner tvořil básně do této sbírky za své vojenské služby v Litoměřicích v roce 1904, za svého přerušovaného uměleckého pobytu mezi Mnichovem, Drážďany a Paříží v letech 1905 až 1911 a za svého pobývání v Brně, kde žil od roku 1911 až do svého odchodu na haličskou frontu v roce 1914. Přesto ale nelze motiv Litoměřic nebo Brna s jistotou v *Nových verších* určit. Velmi často se ovšem ve sbírce vyskytuje motiv Francie, který tentokrát zprostředkovává autorovu osobní zkušenost. Ve sbírce se též objevuje motiv Německa, ještě jednou se také autor vrací k Mladé Boleslavi.

2.3.1 Motiv Mladé Boleslavi

Báseň *Švadlenka* by mohla být autorovou vzpomínkou na švadlenku, která pracovala u jeho otce v Mladé Boleslavi.

„Letní vzduch venku zavoněl prudce.

U otevřeného okénka

složila znaveně do klína ruce

malá, hubená švadlenka.

Před sebe v prázdno se zadívala

a naslouchala nápěvu,

jejž na strunách srdce vyluzovala

touha pro duše úlevu.

*A švadlenka tiše řekla si: „Brání
nějaká vysoká ohrada
bytostem lidským se sejít: a za ní
tisíce životů uvadá.“⁷⁵*

Švadlenka je v básni vykreslena jako drobná, hloubavá dívka, která touží po lásce. Touhu v ní probudilo léto. Kromě toho, že je hubená a malá, nevíme o jejím vzhledu vůbec nic. Švadlenka jako žena je zde narozdíl od většiny předchozích textů vylíčena jako lidská bytost, není pouze prostředkem k uspokojení muže. Sedí u otevřeného okna, z něhož do místnosti zavoněl letní vzduch, který probudil její touhu. V posledním verši si zoufá, ... „Brání / nějaká vysoká ohrada / bytostem lidským se sejít: a za ní / tisíce životů uvadá.“ Ráda by vyšla ven vstříc lásce, ale je uvězněna v doma za ohradou. Onou pomyslnou ohradou, která švadlence a tisícům dalším brání se sejít, můžou být myšleny povinnosti.

Pokud se na text zaměříme po formální stránce, není tolik rytmický jako texty předchozí. Užití jazykové prostředky jsou mnohem poetičtější než obvykle, v básni jsou užity metafory jako struny srdce a uvadající život, také se v ní vyskytují deminutiva (švadlenka, okénko).

2.3.2 Motiv Německa

Tento motiv se poprvé objevuje v básni *U Labe*. Na Německo ukazuje v názvu zmíněné Labe a společnice lyrického subjektu, nositelka německého jména, Ernestina. Jedním z vedlejších motivů je také motiv Francie, jenž je reprezentován zmínkou o Paříži, do níž lyrický subjekt odjede.

*Seděl jsem pod stromy s Ernestinou
na břehu Labe v hospodě
a díval jsem se, jak po vodě
do dálky zvolna parníky plynou.*

⁷⁵ FLAIŠMAN, Jiří a kol. *Dílo. Svazek II (1909–1914)*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2012, s. 23.

*A moje malá přítelkyně
hovořila. A její hlas
se vzduchem vlažným diskrétně třás,
co pod námi vlny se valily líně.*

*Mluvila o mládí znectěném hříchem,
o šílenství, jež přec k dobru jest
co duší silných krvavý křest,
o sympatiích a o štěstí tichém.*

*Konečně byl jsem nucen jí říci,
co jsem si nechával k posledu:
„Má drahá, pozítří odjedu.
Pošlu ti z Paříže pohlednici.“⁷⁶*

V první řadě si povšimněme rytmu básně. Je psaná převážně jambickým veršem, což je pro Gellnera netypické. Ostatně jambický rytmus sám o sobě není příliš typický ani přirozený ani pro češtinu. Jazykem, pro nějž přirozený je, je ovšem němčina. Přestože je báseň psaná česky, má rytmus, jako by byla psaná německy, což koresponduje s tím, že děj se básně odehrává v Německu. Lyrický subjekt se opět nachází v hospodě v přítomnosti ženy. Žena ani hospoda nejsou nijak blíže specifikovány. Pokud jde o ženu, můžeme předpokládat, že je to dívka, s níž má lyrický subjekt bližší, možná dokonce intimní vztah. To si lze domyslet z toho, co mu dívka sděluje a také dle toho, že ji lyrický subjekt v poslední strofě oslovuje „*má drahá*“.

V první strofě subjekt pozoruje do dálky plující parníky. Do dálky plující parníky jako by byly aluzí na myšlenky o odjezdu do Francie, které měl autor během Ernestina zapáleného a dlouhého vyprávění. Že bylo dlouhé lze soudit dle výčtu témat, která jsou zmíněna ve třetí strofě. Báseň od první do třetí strofy na čtenáře působí tak, že po každém verši očekává pokračování, ale čtvrtou nečekaně rychle končí. Stejně

⁷⁶ FLAIŠMAN, Jiří a kol. *Dílo. Svazek II (1909–1914)*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2012, s. 12.

nečekaně a rychle jako skončilo pro dívku slovy zmíněnými v posledních dvou verších její tiché štěstí.

Dívčina zúčastněnost a její prožívání daného momentu působí politováníhodně vzhledem k tomu, že lyrický subjekt nezúčastněně celou dobu vyčkává, až jí bude moci oznámit, že odjíždí pryč. Jeho „*Má drahá, pozítří odjedu. / Pošlu ti z Paříže pohlednici.*“ zní velmi bezstarostně, což ukazuje, že mu na dívce moc nezáleželo.

Líčené Německo působí neurčitě, neutrálně působí i prostředí hospody a dívka, s níž se v Německu lyrický mluvčí stýkal.

2.3.3 Motiv Francie

Motiv nacházíme v básni *V Paříži*, kde nás lyrický subjekt konfrontuje s tím, že Paříž, již v domovině lyrického subjektu všichni adorovali, není pro obyčejného chudého člověka ničím výjimečná.

*„Paříži, město rozkoše, zdali
víš, že tam v dálce, tam doma,
Jméno tvoje jsme vyslovovali
třesoucícma se rtoma?*

*Příteli, škoda plic, škoda pěstí,
darmo se holotou sváříš.
Přijď ke mně a prožívej se mnou mé štěstí,
u mne tě uvítá Paříž.*

*Na dlouhé lavičce za noci v dešti
sedím na nábreží.
Paříž, jež jásá a tančí a třeští,
přede mnou v temnotách leží.*

*Rád bych se protáhnul. Nemaje bytu
spím všude jak na peřinách.
Kdyby jen strážníci nebrousili tu
kolem v svých pelerinách!*

*Spal jsem snad hodinu. Nevím už ani.
Člověka únava zmáhá.
Kdo mě to ruší v nejlepším spaní?
Někdo mě za rukáv tahá.*

*Hubená holka, zapadlé zraky
po lehké noční práci.
Má milá, proděláváš už taky
třetí kapitulaci.*

*„Je n'ai pas d'argent!“ jí do řeči vpadám.
To znamená: Dnes to jde stěží.
Nemám peněz, má rozmilá madam,
a tvrdě se to tu leží.*

*Nečiniš velkých nároků. Inu,
rozumné vychování!
Odpusť, má drahá, že dělám dnes špínu.
Přec v Paříži jinší jsou páni!*

*Má nevěsto zlatá, k těm obrať svůj zřetel,
u mne čas drahý jen maříš.
Vidiš, tam před námi moře je světél!
Tam baví se veselá Paříž.*

*Kdo peníze má, vše koupit si může,
vína se napije, nají se masa,
jsou na prodej písně, jsou na prodej růže,
jsou na prodej polibky, láska i krása.*

*Viděl jsem kraje bohaté, chudé,
leckde jsem v světě se potuloval.
Tuhletu pitomou pravdu jsem všude
zrovna jak v Paříži konstatoval.⁷⁷*

Paříž vlastně není výjimečná vůbec. Tím, co v ní lyrický subjekt zpozoroval, se nijak neliší od jiných zemí, které navštívil: „*Kdo peníze má, vše koupit si může, / vína se napije, nají se masa, / jsou na prodej písně, jsou na prodej růže, / jsou na prodej polibky, láska i krása. / Viděl jsem kraje bohaté, chudé, / leckde jsem v světě se potuloval. / Tuhletu pitomou pravdu jsem všude / zrovna jak v Paříži konstatoval.*“

Děj se opět odehrává v noci někde na periferii, kde se pohybují lehké dívky. Od třetí do osmé strofy subjekt ironicky vzpomíná, jak prožíval své pařížské štěstí. Jednu noc, zatímco město žilo, seděl za deště na nábřeží na lavičce a snažil se spát. Rád by se býval uložil do postele, ale neměl kde být, postrádal byt. Po tom, co se mu podařilo usnout, ho ze spaní zataháním za rukáv vyrušila lehká žena, které ale neměl co nabídnout, a tak ji poslal za jinými a lepšími pány do centra. Perifernímu místu, na kterém se subjekt nacházel, odpovídá i užitý jazyk. V textu se objevují obecně české výrazy (v pelerinách – místo v pelerínách, jinší) a pejorativní výraz pitomý. Žena vystupující v textu se opět nachází v ponižující pozici. Subjekt líčí hlavní město Francie jako místo jásající, tančící, třešticí a veselé, kde si člověk může užít mnohé a mnohé si může i pořídít, ale jen pokud na to má dostatek financí. V případě, že tomu tak není, zažije město lásky z úplně jiné perspektivy.

Motiv Francie můžeme najít i v básni *John Sambo*, kde je opět přímo zmíněná Paříž.

⁷⁷ FLAIŠMAN, Jiří a kol. *Dílo. Svazek II (1909–1914)*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2012, s. 18-19.

*V Paříži byl před půldruhým rokem
mně John Sambo, boxer, v lásce sokem.*

*Vystupoval v cirku na předměstí,
drtil žebra železnou svou pěstí.*

*Byl to černocho černý jako vrána;
ona jméno měla Liliana.*

*Vlastní její byla Normandie.
Bělejší pleť měla nad lilie.*

*Chodil jsem s ní večer na procházky.
Cosi rušilo však štěstí lásky:*

*Pocit mně vždy jímál na bulvárech,
že už vězím v netvorových spárech.*

*Proto pravil jsem k ní: „Liliano,
miluješ mě? Víš, že řekneš: Ano!*

*Kdybys mě však v skutku v lásce měla,
méně se mnou by ses procházela.*

*Pokojíček v poschodí mám šestém,
líp nám bude tam než chodit městem.*

*Dveře zamknem, děvče milované,
černocho tvůj se na nás nedostane.”⁷⁸*

⁷⁸ FLAIŠMAN, Jiří a kol. *Dílo. Svazek II (1909–1914)*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2012, s. 21-22.

Po obsahové stránce čtenáře básně překvapí. Objevuje se v ní jako obvykle děvče, s nímž má lyrický subjekt milostný vztah. Vztah, který je poněkud komplikovaný, jelikož v něm subjektu brání jeho sok, veliký černochoch John Sambo, který je mimo jiné boxerem. Neobvyklé ovšem je, že děvče vystupující v básni má jméno a není líčeno nijak hanlivě. Dozvídáme se o něm, že se jmenuje Liliana, je bělejší než lilie a pochází z Normandie. Lilie, z ní odvozené jméno Liliana i bílá barva symbolizují čistotu a nevinnost. Čistá a nevinná je pravděpodobně i líčená dívka, kterou se lyrický subjekt snaží nalákat z večerních procházek po bulvárech lstivě k sobě do pokoje jako důkaz lásky. A také jako důkaz zbabělosti, protože se s ní bojí ukazovat na veřejnosti. Nerad by se společně s ní potkal se svým, patrně silnějším, sokem.

Básně je zajímavá i po formální stránce, má velmi netypické členění. Zatímco většina Gellnerových básní je členěna do strof po čtyřech verších, tato je členěna do strof po dvou verších. Během čtení působí více jako píseň než jako básně. Také obsahuje větší množství přirovnání. John Sambo je nazván jako černochoch černý jako vrána, také je přirovnáván k netvorovy a pro jeho ruku je užito básnického přívlastku železná. Lilianina pleť je označena jako „*bělejší nad lilie*“.

Také líčený prostor je neobvyklý. Nejedná se o žádné špinavé uličky na periferii, nýbrž o bulváry. Bulváru, slova francouzského původu označující široké městské prostranství, je jistě v básni užito úmyslně. Má na čtenáře zapůsobit tak, aby více pocítil pařížskou atmosféru. Text má místy opět ironický, až vtipný podtext.

Stejně jako v předchozích dvou básních, i v básni *Na hradbách* nás k motivu Francie dovede přímo jmenovaná Paříž. Také k němu odkazuje Versaillská brána.

*„Na Paříž dneska myslím zas.
Tu výhodu poskytuje,
že byt' tam i život šel mimo nás,
aspoň nevyrušuje.*

*Pěkné to chvíle bývaly,
když u Versaillské brány
pod jasnou oblohou lítaly
zvečera aeroplány.*

*Postavy z hradeb se dívaly,
lidí, co měli víc času
než peněz, a obdivovali
vtělené myšlenky krásu.*

*A vlašný vzduch kolem třás,
jak motor oddychoval. — — —
Šel sice život mimo nás,
ale nevyrušoval.⁷⁹*

Francie, konkrétně Paříž, na níž lyrický subjekt vzpomíná v básni *Na hradbách*, je klidná, nevyrušuje, dovolí člověku zůstat anonymním. K akcentaci pocitu anonymity intenzivně přispívá první verš třetí sloky: „*Postavy z hradeb se dívaly*“. Autor mohl užít výrazu „turisté“ či „místní kolemjdoucí“, ale místo toho napsal nekonkrétně pouze „*postavy*“. Opět zde není líčena periferie, ale centrum, konkrétně Versaillská brána a hradby zámku ve Versailles zaplněné postavami obdivujícími zvečera aeroplány létající na jasné obloze.

Text opět působí poetičtěji než většina Gellnerových předchozích textů. Můžeme v něm najít řadu přirovnání. Aeroplány jsou přirovnané ke kráse vtělené myšlenky, postavy dívající se z hradeb jsou přirovnané k lidem, kteří mají více času než peněz a hučení motoru je přirovnáno k oddychování, v tomto případě jde o druh metafory – o personifikaci. Personifikace je také užito v první a v poslední strofě, kde se píše o životě, že nevyrušoval.

⁷⁹ FLAIŠMAN, Jiří a kol. *Dílo. Svazek II (1909–1914)*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2012, s. 22.

V básni *Píseň jarního dne* k Francii odkazuje Lucemburská zahrada, která se nachází v Paříži.

*„Tož tedy jsme opět v měsíci máji!
V radostné jarní náladě
stromy se vesele zelenají
zas v Lucemburské zahradě.*

*Mé okno je dokořán otevřené,
a slunce vrhá mi v světnici
na moje svršky zaprášené
své paprsky jasné a hřející.*

*Jak mě zas vábíš na dálnou cestu,
ty velké oko plamenné!
Ihned bych paty ukázal městu –
s bohem, ty moře kamenné!*

*Hvězdo dne ve své vzkříšené slávě,
tvůj vliv na mě je podivný.
Jako ještěrka ležel bych v trávě.
Jak je mi světa shon protivný!*

*Vše jedno mi, osobní, politické
zájmy, pravda i předsudek.
Ach, když si vzpomenu na věci lidské,
tak se mi zdvihá žaludek.*

*Nejraděj bych teď v ruce své s holí
od vesnice šel k vesnici
mezi slibnými lány polí
po dlouhé bílé silnici.*

*Z plných plic bych vykřikl prudce
a na očisty znamení
umyl bych svoje hubené ruce
v křišťálném horském prameni.* ⁸⁰

Pokud se zaměříme na formální stránku, text je pro Gellnera netypický množstvím epitet (např. paprsky jasné a hřející, velké oko plamenné, křišťálový horský pramen atd.) a propracovaností přirovnání (např. hvězda dne a oko plamenné k nimž je přirovnáváno slunce, moře kamenné, k němuž je přirovnávána Paříž apod.).

I obsahová stránka je pro autora poněkud netypická, alespoň první čtyři strofy. Autor nelíčí lehké ženy, ani zatuchlé hospody, není líčena noc, ani špinavá městská periferie, naopak je líčena příroda ozářená denním sluncem. Popis radostně zelenajících se stromů v zahradě a různými obraty vyjádřené slunce u něj obvykle nevidíme. Cynický a ironický autor se opět bezpečně projevuje až v pátém verši: „*Vše jedno mi, osobní, politické / zájmy, pravda i předsudek. / Ach, když si vzpomenu na věci lidské, / tak se mi zdvihá žaludek.*“ A text již v gellnerovském duchu pokračuje až do konce.

V básni se zrcadlí touha lyrického subjektu vypravit se někam do dálek, do přírody a distancovat se od uspěchaného světa a od lidí. Touha v něm ožívá společně s probouzejícím se jarem, doprovázeným příjemně svítícím sluncem.

⁸⁰ FLAIŠMAN, Jiří a kol. *Dílo. Svazek II (1909–1914)*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2012, s. 24-25.

ZÁVĚR

V této bakalářské práci jsme si dali za cíl sledovat a popsat vývoj motivů Mladé Boleslavi, Vídně, Příbrami, Litoměřic, Německa, Paříže a Brna napříč Gellnerovými básnickými sbírkami po obsahové a částečně i formální stránce. To vše v kontextu autorova života.

Jmenované motivy reprezentují místa, kde autor za svého života pobýval. Předpokládali jsme, že autora místa jeho pobytu ovlivnila natolik, že se všechna v jeho sbírkách vyskytnou. Tento předpoklad byl ale vyvrácen, motiv Litoměřic ani motiv Brna se nedal v žádné sbírce s jistotou určit. Ve sbírce *Po nás ať přijde potopa* se objevily básně s motivy Mladé Boleslavi, Vídně a Francie. V *Radostech života* se v básních objevily motivy Mladé Boleslavi, Vídně, Příbrami a Francie. V *Nových verších* se vyskytl motiv Mladé Boleslavi, Německa a Francie. Motiv Mladé Boleslavi se vyskytl v každé básnické sbírce patrně proto, že Mladá Boleslav je autorovým rodným městem, a tudíž je pro něj významná. Ve Francii autor pobýval až v poslední třetině svého života, což znamená v době vzniku jeho poslední básnické sbírky. Přesto je i tento motiv všudypřítomný.

Co se týče vývoje jednotlivých motivů napříč sbírkami, došli jsme k tomuto výsledku: Pro motiv Mladé Boleslavi je ve všech básnických sbírkách charakteristická postava švadleny. Pokud jde o prostor, v souvislosti s Mladou Boleslaví se často objevují pole. Po formální stránce se básně s tímto motivem stávají v každé sbírce stále poetičtějšími. Pro motiv Vídně jsou po obsahové stránce charakteristické pocity zklamání, noční zážitky, periferní prostředí, prostředí zapáchajících klinik, alkohol, lehké ženy, nezdědkakdy se objevují aluze na syfilis. Co se týče formální stránky, užití jazykové prostředky často odpovídají líčenému prostředí, jsou místy hovorové až nespisovné. Básně jsou také ve většině případů rozsáhlé. Pro sbírku *Radosti života* jsou typické opakovací figury. Motiv Francie je v každé sbírce zobrazován naprosto odlišně. Zatímco v první sbírce se pojí s událostmi v Paříži v 70. letech 19. století, tedy s povstáním tzv. pařížské komuny, kterou lyrický subjekt patrně obdivuje, v *Radostech života* se motiv objevuje jen okrajově v jedné básni, která se zmiňuje o elegantní francouzské literatuře, jejíž elegantnost je kontrastem k hrubosti života lyrického subjektu. V *Nových verších* pak motiv Francie reflektuje autorovu osobní zkušenost. Ve všech případech je v poslední básnické sbírce líčena Paříž. Nejsou ve spojitosti s ní ovšem líčena temná

zákoutí a špinavé uličky na periferii, jako tomu bylo například u Vídně, naopak se ve většině případů dočteme o pařížské kráse a o různých památkách. Básně jsou bohaté na metafory, přirovnání a epiteta. V něčem se ovšem vídeňským přece podobají – stále se točí okolo žen. Motiv Příbrami, jenž se objevuje pouze v Radostech života, se opět pojí s ženami. V návaznosti na Příbram není akcentován žádný určitý prostor, pouze je Příbram v obou básních, kde se příbramský motiv vyskytuje, prohlášena za nudnou. Motiv Německa se objevuje výhradně v Nových verších, a to jen v jedné básni – U Labe. Ta se po obsahové stránce nijak výrazně neliší od ostatních, opět v ní vystupuje žena, s kterou má lyrický subjekt intimní vztah. Odlišuje se ale po formální stránce, obsahuje jisté personifikace, epiteta, ale především neobvyklý jambický rytmus. Ať jde o jakýkoliv motiv, u všech je patrné, že s novějšími básněmi dochází k nárůstu figur a tropů.

Pro získání komplexnější představy o motivickém vývoji v poezii Františka Gellnera by bylo možné, a dokonce snad i vhodné, rozšířit bádání o detailnější analýzu motivů alkoholu, žen a smrti, které jsou se zmíněnými sledovanými motivy silně provázány a často se v Gellnerových básních vyskytují. Vzhledem k omezenému rozsahu bakalářské práce pro to však nebyl dostatek prostoru.

RESUMÉ

Bakalářská práce se zabývá obsahovou a částečně i formální analýzou vývoje motivů v poezii Františka Gellnera napříč jeho básnickými sbírkami *Po nás ať přijde potopa*, *Radosti života* a *Nové verše*. Analyzovanými motivy jsou *Mladá Boleslav*, *Vídeň*, *Příbram*, *Litoměřice*, *Německo*, *Paříž* a *Brno*. Vybrané motivy kopírují místa, kde autor žil, a jsou sledované v kontextu jeho života.

Práce je rozdělena do několika základních kapitol, jimiž jsou – úvod, teoretická část, praktická část a závěr.

Úvod je zaměřen na vytyčení cílů, předpokladů a postupů, pomocí nichž se našich cílů pokusíme dosáhnout. V teoretické části jsou charakterizovány pojmy motiv a prostor, také je v ní vylíčen spisovatelův život. V praktické části, která je stěžejním bodem této bakalářské práce, jsou postupně analyzovány sledované motivy v jednotlivých sbírkách. V závěru jsou shrnuty získané poznatky a jsou hodnoceny vytyčené cíle a předpoklady.

CIZOJAZYČNÉ RESUMÉ

This bachelor's thesis deals with the content analysis and partially also with the form analysis of the development of motives in the poetry of František Gellner throughout his collections of poems *Po nás ať přijde potopa* (After Us Let the Floods Come!), *Radosti života* (Joys of Life) and *Nové verše* (New Verses). The analysed motives are Mladá Boleslav, Vienna, Příbram, Litoměřice, Germany, Paris, and Brno. The chosen motives correlate with the places of author's life and are examined in the context of his life.

The thesis is divided into several chapters, which are – introduction, theoretical part, practical part, and conclusion.

The introduction is focused on the overall goals, assumptions, and methods, with which we will attempt to accomplish our goals. In the theoretical part, the notions of motive and space are described, as well as the life of the writer. In the practical part, which is the pivotal part of this thesis, the observed motives are gradually analysed in individual collections of poems. In the conclusion, the achieved knowledge is summarized, and the pointed goals and assumptions are reflected.

SEZNAM LITERATURY

Primární zdroje

FLAIŠMAN, Jiří a kol. *Dílo. Svazek I (1894–1908)*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2012. Kritická hybridní edice. ISBN 978-80-7470-067-5.

FLAIŠMAN, Jiří a kol. *Dílo. Svazek II (1909–1914)*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2012. Kritická hybridní edice. ISBN 978-80-7470-067-5.

Sekundární zdroje

BLAŽÍČEK, Přemysl, MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury*. Praha: Victoria Publishing, 1995. ISBN 80-85865-48-3.

BRUKNER, Josef a Jiří FILIP. *Poetický slovník*. 2., upr. vyd., v MF první vyd. Praha: Mladá fronta, 1997. ISBN 80-204-0650-6.

FRYŠ, Josef. *Dvanáct osudů dvou staletí: Zeyer, Aleš, Vrchlický, Theurer, Gellner, Vyskočil, Drtikol, Šára, Hojden, Tesařík, Drda, Juráček*. Příbram: J. Fryš, 2006. ISBN 80-239-8119-6.

GEJGUŠOVÁ, Ivana. *František Gellner prozaik a publicista*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2007. ISBN 978-80-7368-487-7.

GELLNER, František. *Básně*. Praha: Československý spisovatel, 1957.

HOMOLOVÁ, Květa, ed. *Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století: slovníková příručka*. 3. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1982.

HRBEK, Alois. O životě Z. M. Kuděje. In: KUDĚJ, Zdeněk Matěj, HAMPL, František, ed. *Dobrodružné cestování*. Praha: Československý spisovatel, 1959.

KOŘÍNKOVÁ, Lucie. *František Gellner: text - obraz - kontext*. Praha: Akropolis, 2017. ISBN 978-80-7470-123-8.

LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Praha: Nakladatelství H & H, 2002. ISBN 80-7319-020-6.

NÜNNING, Ansgar, Jiří TRÁVNÍČEK a Jiří HOLÝ, ed. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce - osobnosti - základní pojmy*. Brno: Host, 2006. ISBN 80-7294-170-4.

PAVERA, Libor a František VŠETIČKA. *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. ISBN 80-7182-124-1.

TURKOVÁ, Barbora. Karel Ladislav Kukla – pozorovatel. Praha, 2019. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a komparatistiky. (s. 43)

HOLÁT, Pavel. VÁCLAV HRUBÝ (1885–1933). In: Akademický bulletin [online]. 15.2.2010. [cit. 13.3.2021]. Dostupné z: <http://abicko.avcr.cz/2010/02/09/>

JUST, Vladimír. Montmartre. In: Česká divadelní encyklopedie [online]. 2000. [cit. 13.3.2021] Dostupné z: <http://encyklopedie.idu.cz/index.php/Montmartre/>

MED, Jaroslav. Zdeněk Matěj KUDĚJ. In: Slovník české literatury po roce 1945 [online]. 1995 (aktualizace 31.5. 2006). [cit. 13.3.2021] Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=789/>

NĚMEC, Václav. Francie za druhého císařství, Pařížská komuna. In: dějepis.com [online]. [cit. 30.3.2021] Dostupné z: <https://www.dejepis.com/ucebnice/francie-za-druheho-cisarstvi-parizska-komuna/>